

Ljudska spolnost u nauku Ivana Pavla II.

Pejić, Gabrijela

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:456241>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOSMKI TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

GABRIJELA PEJIĆ

LJUDSKA SPOLNOST U NAUKU
IVANA PAVLA II.

Završni rad

Split, 2022

SVEUČILIŠTE U SPLIT
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKEI STUDIJ

GABRIJELA PEJIĆ

LJUDSKA SPOLNOST U NAUKU IVANA PAVLA II.

Završni rad

Predmet: *Kršćanska duhovnost*

Mentor: prof. dr. sc. Mladen Parlov

Split, 2022.

Sadržaj

UVOD	1
1. BOŽJI NAUM O ČOVJEKU	3
1.1 Povijesni čovjek	4
1.1.1 Ivan Pavao II. o čovjeku prema prvom izvještaju o stvaranju iz Knjige Postanka 1	6
1.1.2 Ivan Pavao II. o čovjeku prema drugom izvještaju o stvaranju iz Knjige Postanka 2	7
1.2 Čovjek osoba i subjekt	8
1.3 Čovjek prije grijeha i nakon grijeha	10
1.4 Tijelo kao posrednik spoznaje Boga	13
2. „MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH“	15
2.1 Sakramentalno značenje tijela	16
2.2 Djevičanstvo	17
2.3 Svetost po sakramentu ženidbe	20
2.4 Brak kao sjedinjenje Krista i Crkve	21
3. SUVREMENI RAT PROTIV LJUDSKE SPOLNOSTI	24
3.1 Povreda dostojanstva ženidbe	25
3.2 Početak gender ideologije	27
4. ISPRAVLJENO ŽIVLJENA SPOLNOST KAO PUT OSTVARENJA SVETOSTI	32
4.1 Obitelj središte nauka kršćanskog života i poimanja spolnosti	33
5. ZAKLJUČAK	37
6. BIBLIOGRAFIJA	39
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	41
SUMMARY	42

SAŽETAK

Prema riječima Svetog pisma čovjek je stvoren kao muško i žensko na sliku Božju. U redu stvaranja čovjek je uzdignut iznad svega drugog stvorenog. Njegovo dostojanstvo, kao muško i žensko uzdignuto je. Čovjek je imao slobodu izbora. Kao osoba slobodan je svim stvorenim vladati i sebi podložiti. U svojoj slobodi, prvi čovjek mogao je izabrati i ono što mu ne pripada. grijeh je tako čovjekovim izborom ušao u svijet. Time je narušeno čovjekovo dostojanstvo i cjelokupni red. Tamo gdje je u početku vladao red i nije bilo narušeno dostojanstvo čovjeka kao muška i ženska, nakon grijeha ušao je nered u svijet. Iskrivljena je slika muškarca i žene. Njihovo zajedništvo sada biva obilježeno požudom. To znači da u njihovom zajedništvu ne vlada sloboda koja želi dobro drugoga radi njega samoga, već se želi drugoga samo radi sebe. Krist je svojom žrtvom ovo stanje obnovio. Čovjeku je vraćena milost po kojoj on ponovo može živjeti kao na početku, prema izvornom Stvoriteljevom naumu. Tako je sada čovjek novi otkupljeni stvor. Zajedništvo muškarca i žene je novo. Ponovo mu je vraćeno dostojanstvo. Međutim zbog grijeha, otkupljeni čovjek sklon je ponovo griješiti. A ono osnovno što grijeh želi narušiti je slika Božja u svijetu.

Ključne riječi: čovjek, tijelo, dar spolnosti, brak, djevičanstvo, rodna teorija, obitelj.

UVOD

Zanimanje za ovu temu u nama je probudila misao sv. Ivana Pavla II. koji kaže kako se kršćanstvo ne može razumjeti ako se ne razumije smisao dara spolnosti. Kroz ovaj rad baš zato želimo pokušati bolje razumjeti nauku o daru spolnosti koji nam donosi upravo sv. Ivan Pavao II.

Glavni sadržaj ovoga rada bit će temeljen na katehezama o ljudskoj ljubavi sv. Ivana Pavla II., odnosno tzv. teologiji tijela. Na hrvatskom jeziku imamo uobličeno izdanje: *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela. Svezak I. i Svezak II.* U ta dva sveska, objavljene su kateheze pape Ivana Pavla II. koje je držao tijekom audijencija srijedom, od 5. rujna 1979. do 28. studenoga 1984.¹

On nam donosi novo i izvorno tumačenje smisla dara spolnosti. Međutim, čovjek je jedino stvorenje koje ne spada u sav ostali red stvorenoga. Čovjek, njegovo biće uzdignuto je na božanski život. Jer jedino njemu Sveto pismo daje sličnost s Bogom.

Upravo zato istražiti ćemo po čemu čovjek slični Bogu. Zbog čega je čovjekovo tijelo drugačije od ostalih živih bića? Može li čovjek upravo po tijelu otkriti smisao življenja i upoznati Boga? Zanima nas kakav je to bio prvotni Stvoriteljski naum s čovjekom i njegovom spolnosti, zbog koje čovjek u početku nije osjećao stida, a nakon grijeha, čovjek na tom području osjeća stid.

U radu razmišljat ćemo o izvornoj čovjekovoj svetosti, ženidbenom značenju tijela, svetosti tijela, djevičanstvu, braku. Kratko ćemo proći o onim pojavama u svijetu koje žele narušiti i zaniijekati dar spolnosti. Posebno ćemo istaknuti pojavu *gender* ideologije. Zatim ćemo vidjeti zbog čega i kako je obitelj temeljna stvarnost za odgoj djece o smislu i daru spolnosti kao dio cjelokupnog odgoja.

¹ Kateheze Ivana Pavla II. na hrvatski je objavila izdavačka kuća Verbum, iz Splita: Ivan Pavao II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela, Svezak I. i Svezak II.*, Verbum, Split, 2012. (sv. I.), 2013. (sv. II.). navod o datumu održanih kateheza nalazi se u svesku II., str. 342. Unaprijed ćemo ovo djelo navoditi pod skraćenicom: TT I. i TT II., uz odgovarajući broj stranice.

Ovaj rad u biti je tek kratki obris onog vrijednog nauka o spolnosti koji nam je posredovao naš sveti Ivan Pavao II. A osim toga, cilj rada nije dati moralne uvide i smjernice na području dara spolnosti, nego pokušati shvatiti duhovnu dimenziju tog dara muškarcu i ženi.

1. BOŽJI NAUM O ČOVJEKU

Već prvi redci *Katekizma Katoličke Crkve* upućuju na esencijalnu stvarnost, stvarnost Boga i stvarnost čovjeka izvedenog iz slobode svega Bića. „Bog, neizmjerljivo savršen i blažen u samome sebi, u naumu čiste dobrote, slobodno je stvorio čovjeka da ga učini dionikom svoga života.“² Dakle, Bog je stvorio čovjeka sasvim iz slobodne volje da bi ga učinio dionikom božanskog života. Katekizam definira čovjeka:

„Na svoju sliku stvorio Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvorio, muško i žensko stvorio ih. (Post 1,27). Čovjek zauzima jedinstveno mjesto u stvorenju: on je 'na sliku Božju' ; u svojoj naravi ujedinjuje duhovni i tvarni svijet; stvoren kao 'muško i žensko' ; Bog ga je uspostavio u svojem prijateljstvu.“³

Budući da je čovjek stvoren od Boga i uspostavljeno je prijateljstvo među njima, čovjek je otvoren za Boga. A to bi značilo da je čovjek po svojoj naravi i pozivu religiozno biće.⁴ Katekizam je to lijepo oblikovao riječima:

„Čežnja za Bogom upisana je čovjeku u srce, jer je od Boga i za Boga stvoren; Bog nikada ne prestaje čovjeka privlačiti k sebi, a čovjek će samo u Bogu pronaći istinu i blaženstvo za kojima neprekidno traga: Posebno bitna crta ljudskog dostojanstva jest u čovjekovoj pozvanosti u zajedništvo s Bogom. Već od samoga svojega postanka čovjek je pozvan na razgovor s Bogom: on, naime, postoji samo zato što ga je Bog iz ljubavi stvorio i što ga uvijek iz ljubavi uzdržava. Čovjek živi potpuno u skladu s istinom samo ako tu ljubav slobodno priznaje i svojem se Stvoritelju povjeri.“⁵

Tu pozvanost na razgovor, povezanost s Bogom obilježavamo pojmom religioznost. Na ljubav Božju čovjek, kao religiozno biće, Bogu odgovara vjerom. Vjera je, kako kaže Poslanica Hebrejima „već neko imanje onoga čemu se nadamo, dokaz za one stvarnosti kojih ne vidimo“ (Heb 11,1). Možemo reći da je vjera ulaženje u posjed Božjih dobara, obećanja, milosti i blagoslova; ta dobra se primaju preko vjere na duhovan način, tj. u svoj duh, a onda se to pretače u svagdašnji život, materijalno.⁶

² *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija – Glas Koncila, Zagreb, 2016., br. 1. (unaprijed = KKC).

³ KKC, br. 355.

⁴ Komentarij, *Kompendij Katekizma Katoličke Crkve*, br. 2.

⁵ KKC, br. 27.

⁶ <https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/Sto-je-vjera.aspx> (23.3.2022)

Tako po vjeri imamo mogućnost življenja po duhu. Tu mogućnost nam udjeljuje Duh Sveti. „Darom Duha Svetoga čovjek po vjeri dolazi do promatranja i suživljenja s misterijem Božje volje.“⁷ Samo, dakle, po Duhu Svetom čovjek može otkriti misterij svog postojanja i samim time Božju volju.

Čovjek koji je stvoren od Boga, Njegove slobodne volje i ljubavi, posjeduje nekoliko dimenzija. To su tjelesna i duhovna, emocionalna i društvena dimenzija.⁸ Stoga je on jedinstvena integralna cjelina.⁹ Nastojeći razumijevati neke dimenzije čovjeka, želimo u stvari podrobnije ući u razmišljanje o stvaranju čovjeka i življenju njegova poslanja. Konkretno, zanimamo se za dar tijela odnosno dar spolnosti preko kojeg čovjek otkriva sebe i Boga, Božji naum za svoj život. Ivan Pavao II. kaže kako čovjek zapravo ne može razumjeti kršćanstvo ukoliko ne razumije istinu i značenje spolnosti.¹⁰

Zanima nas to veliko otajstvo, kako kaže, najpoznatiji tumač tzv. teologije tijela, Ivana Pavla II., američki autor Christopher West. Otajstvo na kojemu počiva sav svijet. Zato je Crkveni nauk o spolnosti i braku radosna vijest, kaže West. A ono je tako jer je to istina o ljubavi, a istinska ljubav je ispunjenje osobe; Ujedno je i izazovan nauk, a upravo zato jer je istina o ljubavi uvijek izazovna.¹¹ Prema riječima ovoga autora „preko dvije trećine onoga što je Crkva ikada službeno kazala o spolnosti i braku dolazi od pape Ivana Pavla II.“¹²

1.1 Povijesni čovjek

„Po gotovo istom uvjerenju vjernika i nevjernika sve na zemlji treba biti uređeno prema čovjeku kao svom središtu i vrhuncu. No što je čovjek? On je o sebi izrekao i izriče mnoga mišljenja, različita, pa i suprotna... Sveto pismo, naime uči da je čovjek stvoren 'na sliku Božju', sposoban da spozna i ljubi svoga Stvoritelja.“¹³

⁷ GS, br. 17.

⁸ Mijo Nikić, *Suvremena duhovnost mladih između tradicije i nove religioznosti*, u: *Diacovensia*, 16 (2008.) 1-2, str. 117.

⁹ Usp. M. Nikić, *Suvremena duhovnost mladih između tradicije i nove religioznosti*, str. 117.

¹⁰ <https://www.bitno.net/obitelj/spolnost/sv-ivan-pavao-ii-tvrđi-ne-mozemo-razumjeti-kršćanstvo-ako-ne-razumijemo-svoju-spolnost/> (28.3.2022.). Usp. također: Christopher West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Verbum, Split, 2019., str. 17.

¹¹ Usp. Christopher West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 15.

¹² C. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 45.

¹³ GS, br. 12.

Možemo tako reći po riječima Svetog pisma da je čovjek stvoren kako bi spoznao i ljubio svog Boga.

Dok opća povijest filozofije svjedoči koliko se čovjek propitivao, i još uvijek to čini, o svome postojanju i svemu drugom stvorenom. Imamo Ontologiju i Fenomenologiju, grane filozofije, odnosno metafizike, koje posebno žele otkriti strukturu i pravila bitka i strukturu i pravila njegova pojavljivanja.¹⁴ Dakle, imamo čovjeka koji se oduvijek pita o porijeklu uopće stvorenoga i sebe.

Nas zanima povijesni čovjek prema Svetom pismu. Čovjek koji ima svoje poslanje po daru stvaranja. Taj čovjek stvoren je kao zajedništvo muškarca i žene. U ljubavi. Upućeni su jedno na drugo. „Njihovo združenje tvori prvi oblik zajednice osoba. Čovjek je naime po svojoj najdubljoj naravi društveno biće i bez odnosa s drugima ne može ni živjeti ni razviti svoje sposobnosti.“¹⁵ Taj čovjek koji je „jedino stvorenje što ga je radi njega samoga Bog htio, ne može potpuno naći sebe osim po iskrenom darivanju samoga sebe.“¹⁶ „Čovjek ne može živjeti bez ljubavi. Sam po sebi on ostaje neshvatljivo biće, život mu je lišen smisla ako mu se ne objavi ljubav, ako se ne sretne s ljubavlju, ako je ne iskusi i ne usvoji, ako u njoj živo ne sudjeluje.“¹⁷ Stoga, kroz ovaj rad želimo spoznati i naučiti više o stvarnom i čistom naumu slike i življenja tog čovjeka koji je postavljen u zajedništvu s drugima. U tom zajedništvu čovjeku je jedino moguće otkriti sebe i svoje poslanje.

Sv. Ivan Pavao II. u svom prvom ciklusu kateheza o ljudskoj ljubavi, tzv. *teologiji tijela*, govori nam o čovjeku, njegovu početku, tj. ono što donosi Knjiga Postanka na svojim prvim stranicama.¹⁸ Govori o čovjeku koji je temelj obitelji.¹⁹

Upućuje nas na Kristov razgovor (Mt 19,3; Mk10,2) s farizejima o nerazrješivosti ženidbe. U ovom razgovoru Krist podsjeća farizeje na početak. Krist se poziva na riječi iz Knjige Postanka 1, 27; 2,24 : „Stvoritelj od početka muško i žensko stvori ih“, te : „Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo. Što, dakle, Bog združi, čovjek neka ne rastavlja.“²⁰ Ovdje je

¹⁴ Usp. Karol Wojtyła, *Osoba i čin*, Verbum, Split, 2017., str. 10, (navod preuzet iz Predgovora).

¹⁵ GS, br. 12.

¹⁶ GS, br. 24.

¹⁷ Ivan Pavao II., *Familiaris consortio* XXII. (22. 11. 1981.) br.18, <https://katolicke-skole.hbk.hr/wp-content/uploads/2019/09/Familiaris-consortio.-Obiteljska-zajednica.pdf> (17. 8. 2022.)

¹⁸ Usp. TT, svezak I., str. 60.

¹⁹ Usp. TT, svezak I., str. 56.-59.

²⁰ Usp. TT, svezak I., str. 57.

važno „neka ne rastavlja“; U svjetlu te Kristove riječi Post 2,24 izriče načelo jednosti i nerazrješivosti ženidbe kao sadržaj Božje riječi izražene u najstarijoj objavi.²¹ Tim riječima pisac nas već upućuje da veza muškarca i žene ima ženidbeno značenje.

Ovdje nas također podsjeća i uči sveti Ivan Pavao II. da je Krist ustanovio sakrament braka između muškarca i žene, te da je ta veza označena jedinstvom i nerazrješivošću. „To je posljedica dara samih sebe kojim su se supružnici jedno drugome darovali. Ljubav želi biti neopoziva. Ne može biti do drukčije odredbe.“²²

U iduće dvije cjeline ovoga dijela, pozabavit ćemo se mislima i tumačenjima našega sveca o početku, stvaranju čovjeka i njegovim prvim iskustvima prema riječima Knjige Postanka. „Ivan Pavao II. nudi osvježavajući pogled na biblijska izvješća o stvaranju. Želi razmotriti iskustva tijela i spolnosti prvoga muškarca i žene. Po njemu tri su iskustva koja na poseban način određuju ljudsku osobu u stanju nevinosti: samoća, jedinstvo i nagost.“²³

1.1.1 Ivan Pavao II. o čovjeku prema prvom izvještaju o stvaranju iz Knjige Postanka 1

Prvi izvještaj o stvaranju u Knjizi Postanka kronološki dolazi poslije drugoga koji je vremenski nastao dosta ranije; prvi izvještaj, svećenički, nazvan je „elohistički“ prema nazivu za Boga „Elohim“, a drugi izvještaj „jahvistički“ jer se Boga oslovljava s „Jahve“. Prvi izvještaj je zreliji obzirom na sliku Boga i po izražavanju bitnih istina o čovjeku.²⁴

Knjiga Postanka u svom prvom izvještaju je objektivna. Ovaj izvještaj narativno donosi opis stvaranja svijeta i čovjeka. Čovjek je stvoren kao muško i žensko, unutar sedam dana stvaranja svijeta, stvoren sa svim vidljivim svijetom (usp. Post 1, 26-27). Prema Post 1,28 Stvoritelj mu nalaže da sebi zemlju podloži i njome gospodari; čovjek je postavljen iznad ostalog stvorenog svijeta.²⁵

Istina koja je ovdje jako zanimljiva i važna je ta da je čovjek usko vezan uz vidljivi svijet, ali biblijsko pripovijedanje daje čovjeku sličnost samo s Bogom, ne s

²¹ TT, svezak I., str. 58.

²² KKC br. 1646.

²³ Christopher West, *Teologija tijela za početnike*, Verbum, Split, 2010., str. 40.

²⁴ Usp. TT, I., str. 61.

²⁵ Usp. TT, I., str. 61.-62.

ostatkom stvorenog svijeta: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori...“ (Post 1,27).²⁶ Čovjek nadilazi sve drugo stvoreno.

Sv. Ivan Pavao II. ukazuje kako Bog čovjeka ne stvara kao u nekom slijedu stvaranja, nego kao da se Stvoritelj zaustavio prije nego je pozvao čovjeka u postojanje „kao da se sabrao da bi donio odluku“: „Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična...“ (Post 1,26).²⁷

Iz ovog izvještaja vidimo da se čovjek definira samo na osnovi njegova odnosa s Bogom, te je tako nemoguće čovjeka svesti na „svijet“, i premda je čovjek tijelo, on se ne može shvatiti i objasniti u kategorijama vidljivog svijeta.²⁸ Ova činjenica o čovjeku odnosi se jednako i na muškarca i na ženu jer: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih“ (Post 1,27).

1.1.2 Ivan Pavao II. o čovjeku prema drugom izvještaju o stvaranju iz Knjige Postanka 2

Za onaj drugi, tzv. jahvistički izvještaj može se reći da se radi o mitskom govoru. Način pripovijedanja karakterističan je za ono vrijeme mišljenja i izražavanja. U stvari, kada se kaže da je „mitski govor“ to ne znači da se radi o nečem izmišljenom, već jednostavno radi se o arhaičnom načinu izražavanja onoga što ima dublji smisao.²⁹

Drugi izvještaj o stvaranju za sv. Ivana Pavla II. je subjektivnije, u određenom smislu psihološke naravi.³⁰ Ovaj izvještaj sa svojom subjektivnošću o čovjeku odgovara objektivnoj definiciji čovjeka iz prvog izvještaja.³¹

Knjiga Postanka u svom drugom izvještaju donosi nam tekst koji govori kako Bog stvara čovjeka, poziva ga da obrađuje zemlju, postavlja ga u Edenski vrt i Bog mu daje zakon. Postavlja čovjeka pred stablo spoznaje dobra i zla i naknadno stvara ženu (usp. Post 2,5-25).

U ovom izvještaju čitamo o čovjekovoj iskonskoj samoći. Ta samoća nije uzrokovana samo nedostatkom žene, već se odnosi na samoću čovjeka kao takva, potječe od njegove naravi, odnosno njegova čovještva.³² Čovjek je drukčiji od svega

²⁶ Usp. TT, I., str. 62.

²⁷ Usp. TT, I., str. 62.

²⁸ Usp. TT, I., str. 62.-63.

²⁹ Usp. TT, I., str. 97.

³⁰ Usp. TT, I., str. 66.

³¹ Usp. TT, I., str. 68.-69.

³² Usp. TT, I., str. 81.

drugog stvorenog. „Čovjekova samoća u jahvističkom izvještaju predstavlja nam se ne samo kao prvo otkriće karakteristične transcendencije svojstvene osobi, nego i kao otkriće odgovarajućega odnosa 'prema' osobi, dakle, kao otvaranje i očekivanje 'zajedništva osoba'.³³ A „do zajedništva osoba moglo je doći samo na temelju 'dvostruke samoće' muškarca i žene, odnosno kao susret u njihovu 'razlikovanju' od svijeta živih bića (*animalia*), koja je oboma pružila mogućnost da budu i postoje u osobitoj uzajamnosti.“³⁴

Smisao iskonske samoće dio je značenja iskonskog jedinstva. Tu su važne riječi iz Knjige Postanka 2,24 na koje Krist podsjeća u razgovoru s farizejima kako će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu te dvoje njih bit će jedno tijelo (usp. Mt 19,5). Korijen toga iskonskog jedinstva je u činjenici da je čovjek stvoren kao muško i žensko.³⁵ To bi naznačivalo da je veza muškarca i žene jedinstvena i isključiva. A o tome ćemo više u idućim poglavljima.

1.2 Čovjek osoba i subjekt

Ivan Pavao II. tumači kako čovjek svojim gospodarenjem svime stvorenim i nadijevanjem imena, postaje svjestan svoje nadmoći. Shvaća da je drukčiji od svake druge vrste živih bića (usp. Post 2, 19-20). Po tome uočavamo čovjekovu subjektivnost.³⁶ On je osoba, subjekt. Po daru samosvijesti on potvrđuje sebe kao osobu. Samosvijest je prvo i temeljno očitovanje čovječstva; ona otkriva čovjekovu sposobnost spoznaje s obzirom na vidljivi svijet.³⁷ Čovjek, dakle, po svojoj samosvijesti potvrđuje sebe kao osobu koja se razlikuje od *animalia*, ostalih živih bića.³⁸ On shvaća da je sam drukčiji od svega drugog stvorenog. Primjećujemo stoga da „u pojmu iskonske samoće uključeni su samosvijest i samoodređenje.“³⁹

Sv. Ivan Pavao II. posvješćuje nam kako u prvom izvještaju iz Knjige Postanka čitamo da je čovjek „stvoren na sliku Božju“, a u drugom izvještaju čitamo kako je taj čovjek, subjekt Saveza i „partner Apsolutnoga“, osoba koja može razlučivati i birati.

³³ Usp. TT, I., str. 104.

³⁴ TT, I. str. 105.

³⁵ Usp. TT, I., str. 96.

³⁶ Usp. TT, I., str. 82.-83.

³⁷ Usp. TT, I., str. 85.

³⁸ Usp. TT, I., str. 86.

³⁹ TT, I., str. 87.

Upravo po ovome vidimo da je čovjek stvoren po mjeri Boga, jer može svjesno razlučivati i birati između dobra i zla, života i smrti.⁴⁰ Ako taj čovjek može birati, onda to znači da ima slobodu. Stvoren u slobodi može birati prema vlastitim odlukama. Zato prava sloboda, dakle bez uvjetovanja za djelovanje i izbor, znak je Božje slike u čovjeku.⁴¹

O čovjekovoj samosvijesti, slobodi i slobodi izbora govori nam i Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu kada govori o dostojanstvu ljudske osobe: „Čovjek se zbilja ne vara kad se priznaje višim od materijalnih elemenata i kad se ne smatra svodivim na голу čest prirode ili na anonimni element ljudskog društva. Svojom unutrašnjošću on uistinu nadilazi sveukupnost stvari: u te dubine čovjek zalazi kad se vraća u srce, gdje ga čeka Bog, koji ispituje srce, i gdje on pred Božjim očima sam odlučuje o svojoj sudbini.“⁴²

Ali, čovjek nije samo po samosvijesti i samoodređenju subjekt, nego i po svome vlastitom tijelu, dakle po svojoj materijalnosti. To tijelo omogućuje mu da vrši čisto ljudske djelatnosti, te ono po toj djelatnosti izražava osobu.⁴³ Čovjek po svome tijelu pripada stvorenome vidljivom svijetu, međutim upravo po tijelu shvaća da je „sam“. Preko tijela primjećuje svoju drugost. Iako bi po iskustvu vlastitog tijela prvi čovjek, *adam*, mogao zaključiti da sličí *animalia*, tekst u drugom izvještaju nam svjedoči da čovjek shvaća da je „sam“ i da se po tijelu odvajá od drugih živih bića. Ovo znači da je taj čovjek znao i bio svjestan, u isto vrijeme, značenja svog vlastitog tijela.⁴⁴ Izgleda da se svjesnost tijela u ovom drugom izvještaju iz Knjige Postanka, poistovjećuje s otkrićem složenosti vlastitog ustrojstva koje se sastoji u odnosu između duše i tijela, odnosno tijela i života, kako to biblijska antropologija razlikuje.⁴⁵

Otkrivanje čovjekove samosvijesti je kao uvod u stvaranje žene. Upravo je značajno u ovom drugom izvještaju da je stvaranje muškarca i žene odvojeno. U biti, Post 2,5-7 govori o stvaranju prvog „čovjeka“ nazvana „adam“. Nakon otkrivenja čovjeka da je sam, Bog stvara družicu čovjeku (usp. Post 2, 20b-23). Po stvaranju prve žene, Biblija sada u odnosu na ženu, „adama“ naziva „iš“, a ženu „iššah“, čovjek i

⁴⁰ Usp. TT, I., str. 88.

⁴¹ Usp. GS, br. 17.

⁴² GS, br. 14.

⁴³ Usp. TT, I., str. 92.

⁴⁴ Usp. TT, I., str. 88.-89.

⁴⁵ Usp. TT, I., str. 91.

čovječica (jer je uzeta od muškarca „iš“).⁴⁶ Također, korisno je spomenuti kako hebrejska riječ *adam* u biti izražava kolektivni pojam ljudske vrste tj. *čovjeka* koji predstavlja čovječanstvo.⁴⁷

1.3 Čovjek prije grijeha i nakon grijeha

U ovom dijelu razmišljamo o stvorenom čovjeku, njegovu životu prije pada i nakon pada u grijeh. Čovjek koji živi po izvornoj pravednosti, odnosno svetosti i otkupljeni grešni čovjek.

Dok razmišljamo o tim stvarnostima, posebno nam je važna u ovom dijelu čovjekova iskonska pravednost, odnosno izvorna nevinost. Prvi čovjek bio je postavljen u stanje svetosti i pravednosti. Ova milost proizlazila je iz sudioništva prvog čovjeka, odnosno praroditelja, na božanskom životu. Sva područja ljudskog života bila su uzdignuta.⁴⁸ „Nutarnji sklad ljudske osobe, sklad između muškarca i žene, te sklad između prvoga ljudskog para i cijeloga stvorenja tvorio je stanje zvano 'izvorna pravednost'.⁴⁹ Kako dalje govori *Katekizam Katoličke Crkve*: „Čovjek je bio nepovrijeđen i u cijelom svom biću sređen jer je bio slobodan od trostruke požude koja ga, protiv zahtjeva razuma, podvrgava sjetilnim užicima, pohlepi za zemaljskim dobrima i isticanju samoga sebe.“⁵⁰

„Prvo je stanje izvorne nevinosti u kojoj kao da se čovjek (muškarac i žena) nalazi izvan poznavanja dobra i zla sve do trenutka kada je prekršio Stvoriteljevu zabranu i jeo plod sa stabla spoznaje. Drugo je pak stanje ono u kojemu se čovjek, nakon nepoštivanja Stvoriteljeve zabrane na nagovor zloga duha simbolizirana zmijom, nalazi na neki način unutar poznavanja dobra i zla. Ovo drugo stanje određuje stanje ljudske grješnosti, oprečno stanju prvotne pravednosti.“⁵¹

Čovjek je dakle okusio ono jedno što je Bog zapovjedio da ne kuša kad ga je postavio pred stablo spoznaje. To govori da je čovjek imao slobodu izbora. Teologija

⁴⁶ Usp. TT, I., str. 70.

⁴⁷ Usp. TT, I., str. 97, bilješka 1: Hebrejska riječ 'adam izražava kolektivni pojam ljudske vrste, tj. *čovjeka* koji predstavlja čovječanstvo.

⁴⁸ Usp. KKC br. 375.-376.

⁴⁹ KKC, br. 376.

⁵⁰ KKC, br. 377.

⁵¹ TT, I., str. 71.

tako razlikuje dva stanja ljudske naravi, stanje cjelovite naravi (*status naturae integrae*) i stanje pale naravi (*status naturae lapsae*).⁵² Tako razlikujemo čovjeka prije grijeha i čovjeka nakon grijeha.

Kada Krist u svom razgovoru s farizejima (usp. Mt 19,3; Mk 10,2) govori o „početku“, On povezuje otajstvo stvaranja i čovjekovo stanje prvotne nevinosti, o kojoj čitamo u Post 2,25: „A bijahu oboje goli- čovjek i njegova žena- ali ne osjećahu stida“. To je stanje trajalo do istočnog grijeha (usp. Post 3).⁵³ Tajanstveno stablo spoznaje dobra i zla je kao granica, razdjelnica između tih dvaju iskonskih stanja. „Stablo spoznaje dobra i zla znakovito doziva u pamet neprekoračivu granicu koju čovjek kao stvorenje mora slobodno priznati i s pouzdanjem poštivati.“⁵⁴ Tu misao potvrđuje nam opet *Katekizam Katoličke Crkve*:

„Čovjek ovisi o Stvoritelju: podvrgnut je stvorenjskim zakonima i moralnim pravilima koja ravnaju uporabom slobode; Čovjek napastovan od đavla pustio je da mu u srcu zamre povjerenje prema Stvoritelju i, zlorabeći slobodu, *nije poslušao* Božju zapovijed. U tom je bio prvi čovjekov grijeh. Svaki grijeh nakon toga bit će neposluh prema Bogu i manjak povjerenja u Njegovu dobrotu.“⁵⁵

Nakon što je sagriješio, čitamo kako se prvom čovjeku oči otvoriše: „Tada se oboma otvore oči i primijetiše da su goli; spletu smokova lišća i naprave sebi pregače“ (Post 3,7). Vremenski prilog „tada“ kao da označuje novo stanje i novi trenutak i koji kao da podrazumijeva novo iskustvo tijela. Čini se da se radi o temeljnoj promjeni značenja tijela, iskonske golotinje muškarca i žene jednog pred drugim. „Ono izranja iz njihove svijesti, kao plod stabla spoznaje dobra i zla.“⁵⁶ Ta promjena značenja tijela odnosi se na iskustvo tijela pred drugima i Bogom, a najizravnije u odnosu muško-žensko.⁵⁷

Počinjemo shvaćati kako Krist u razgovoru s farizejima, o kojemu nas obavještava evanđelist Marko, upućujući ih na „početak“, na neki način zapovijeda im da prijeđu to stanje. Poziva ih na božanski poredak, koji je vezan samo uz izvornu

⁵² Usp. TT, I., str. 72.

⁵³ Usp. TT, I., str. 70.-71.

⁵⁴ KKC, br. 396.

⁵⁵ KKC, br. 396.-397.

⁵⁶ TT, I., str. 118.

⁵⁷ Usp. TT, I. str. 117.-118.

nevinost.⁵⁸ „To znači da taj poredak nije izgubio na svojoj snazi, premda je čovjek izgubio prvotnu nevinost.“⁵⁹ Pa ako nas Krist, po riječima svetih pisaca Mateja i Marka poziva na prvotni poredak, imamo dokaz da možemo biti ozdravljeni i živjeti kao na početku, vratiti se onoj slici na koju nas je Bog stvorio.⁶⁰

U knjizi Karola Wojtyła *Osoba i čin*, odnosno pape Ivana Pavla II. čitamo pogovor Tadeusza Styczena, koji tumačeći misli ove knjige spomenutog pape, govori o tome da biti ono što jesmo prvenstveno znači nadilaziti sama sebe prema istini. Učiniti sebe ovisnim o istini, sobom gospodariti istinom.⁶¹ Stoga, Kristove riječi da se možemo vratiti na izvorni poredak bile bi istina za nas po kojima se trebamo ravnati. Raditi na tome da prizovemo i sačuvamo ponovo onaj izvorni poredak, život na temelju svetosti. Potrebno je da uzdignemo svoje življenje. Jer kako kaže Karol Wojtyła: „Bez nadilaženja sebe i u određenom značenju rasta prema istini i prema dobru, namjernog i odabranog u svjetlu isitne- osoba, subjekt osoba, u određenom smislu nije to što jest.“⁶² A Krist svoje učenike poziva na početak. Pa kada govorimo o daru spolnosti te ako živimo prema istini naše spolnosti, ispunjavamo sami smisao našeg bivanja i postojanja.⁶³

Zato zaključujemo da je čovjekova sreća na početku proizlazila iz njegove bliskosti s Bogom. Njegova prijateljstva s Bogom. „Utemeljen u stanju svetosti, čovjek je bio određen da bude potpuno od Boga „pobožanstvenjen“ u slavi. Trebao je biti kao Bog. Međutim, zaveden od đavla htio je „biti kao Bog“ ali „bez Boga i ispred Boga, a ne u skladu s Bogom.“⁶⁴ Sklad koji je u čovjeku vladao po izvornoj svetosti, razoren je. Slomljeno je gospodstvo duhovne moći duše nad tijelom, povezanost muškarca i žene podvrgnuta je napetostima, odnosi među njima bit će u znaku požude i gospodarenja. Radi čovjeka samo stvorenje podvrgnuto je robovanju ispraznosti. A kao posljedica neposlušna u svijet ulazi smrt.⁶⁵

⁵⁸ Usp. TT, I., str. 73.

⁵⁹ TT, I., str. 73.

⁶⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=gwMYXY9IqDg&list=PLhCKjBkDHtNNPKFYMAfcRfoLDfNpNZOyg&index=2> Predavanja don Damira Stojića studentima o Teologiji tijela (6. 4. 2022.)

⁶¹ Usp. *Osoba i čin*, str. 384.-386.

⁶² T. Styczen, *Solidarni: wolni przez prawde, 'Ethos' 3* (1990.) 11- 12, str. 5-9. (članak je objavljen i u izdanju Karol Wojtyła *Osoba i čin.*, Verbum, Split, 2017., str. 386.

⁶³ Usp. Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Verbum, 2., 2019, str. 15.

⁶⁴ KKC, br. 398.

⁶⁵ KKC, br. 400.

Ovime možemo shvatiti razliku gospodarenja sobom po isitni i iskrenosti, i neposluhu danoj nam istini. Vidimo kako je čovjek od početka bio slobodan i u potpunosti mogao živjeti sveto, nakon grijeha mijenja mu se pogled na darovanu mu pomoć. Čovjek sada osjeća stid zbog svoga tijela i tijela žene.

1.4 Tijelo kao posrednik spoznaje Boga

Čitali smo u Knjizi Postanka kako je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku u prilici muškarca i žene (Post 1,27). Darovani su jedno drugome. Po slobodi jednoga za drugo pokazuju iskonsku nevinost. Muškarac i žena su komplementarni. Na neki način oni očituju Boga; kao muško i žensko čine vidljivim nevidljivog Boga.⁶⁶ Svakako:

„Unatoč tijesnoj povezanosti Boga i stvorenoga, stvorenje ostaje posve *drugo* naspram Boga, radikalno drugo kao što je Bog radikalno drugo naspram stvorenju. Unatoč tome, stvorenje je stvarno izričaj Boga. Sam se Bog pokazuje stvorenju. Sam Bog se daje stvorenju- sam Bog, a ne nešto što bi bilo različito od Boga (usp. Rim 1,19). Sam se Bog objavljuje stvorenju i u stvorenju. On mu se daruje i daruje mu spoznaju o Sebi. To je ono što možemo nazvati temeljnim blagoslovom Božjim. Blagoslov se sastoji ponajprije u spoznaji Boga u stvorenome. Stvoreno je sredstvo Božje objave. Bez ovakve objave svijet postaje bezbožni svijet.“⁶⁷

O ovome prekrasno govori autor Christopher West koji u svojoj knjizi *Otvoreno o seksualnosti i braku* obrazlaže misao kako su muško i žensko slika Presvetog Trojstva. On tumači kako je Bog prije svoje ljubavi prema nama, ljubav u sebi, u odnosu Osoba unutar Trojstva. Bog je u sebi samome zajedništvo Osoba Oca, Sina i Duha Svetoga. „Od vječnosti Otac sebe daruje Sinu...A Sin, vječno primajući Očev dar, čini sebe darom i predaje se natrag njemu. Njihova je međusobna ljubav tako stvarna, tako duboka, da *postoji* kao još jedna vječna Osoba- Duh Sveti.“⁶⁸

C. West zatim navodi kako čovjek koji je stvoren na sliku Božju, pozvan je u zajedništvo osoba, da u zajedništvu ljubi kao što Bog ljubi. Čovjek upravo kao muškarac i žena to čini. „Muškarac je u samomu svojem biću određen da se daruje

⁶⁶ Usp.Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 18.

⁶⁷ Bože Vuleta, Naznake temelja i građe za kršćansku duhovnost prirode, u: *Počeci, časopis bogoslova Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, 5 (2004.), 1., str. 59.

⁶⁸ Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 18.

ženi. A žena je u samomu svojemu biću određena da u sebe primi muškarčev dar i zauzvrat mu se sama daruje. A ljubav između njih tako je stvarna, tako duboka da, po Božjoj volji, može postati još jedno ljudsko biće. Tako je spolni čin u sebi predodređen za dioništvo u samomu životu i ljubavi Božjoj. Spolni čin čini vidljivim nešto od nevidljiva otajstva Božjeg.⁶⁹

Također West napominje kako to ne znači da je Bog spolno biće. Jer čovjek je stvoren na sliku Božju, a Bog nije na sliku čovječju, jer Bog je čisti duh. Kod Njega nema razlike spolova, ali savršenosti muškoga i ženskoga održavaju nešto od beskonačnog Božjeg savršenstva, a to jesu savršenstva majčinstva i očinstva te supružništva.⁷⁰

Pa, iako je ograničena ova analogija vjerne i sebedarne spolne ljubavi, na dubok način pomaže razumjeti Božju ljubav.⁷¹ Jer „ljubiti i biti ljubljen kao što Bog ljubi- najdublja je težnja ljudskog srca. Bog ju je utisnuo u nj kada nas je stvorio na svoju sliku. Ništa nas drugo ne može zadovoljiti...ispuniti.“⁷² Zato tu stvarnost utjelovljuju muško i žensko po svojoj spolnoj ljubavi. A drugi naziv za ovu ljubav je brak.⁷³ A to je ključni smjer dara spolnosti za koji se zanimamo u ovom našem radu.

⁶⁹ Isto.

⁷⁰ Usp. KKC, br. 370.

⁷¹ Usp. Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 19.

⁷² Isto.

⁷³ Usp. Isto.

2. „MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH“

Prema riječima Knjige Postanka može se zaključiti da se potpuno stvaranje čovjeka sastoji u stvaranju jedinstva dvaju bića.⁷⁴ „Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična... Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih.“ (Post 1,26a-27). Prvi izvještaj iz Knjige Postanka od početka i izravno tvrdi da je čovjek stvoren na sliku Božju kao muško i žensko.⁷⁵

Dok drugi izvještaj donosi ovako „I reče Jahve, Bog: 'Nije dobro da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on'... Od rebra što ga je uzeo čovjeku napravi Jahve, Bog, ženu pa je dovde čovjeku. Nato čovjek reče: 'Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega! Ženom neka se zove, od čovjeka kad je uzeta!' (Post 2,18. 22-23). „Pomoć“ u određenom smislu potječe od činjenice da se postoji kao osoba pored druge osobe. U biblijskom izvještaju ta činjenica znači postojanje *osobe za osobu*.⁷⁶ Dakle, drugi izvještaj ne govori o „slici Božjoj“, ali otkriva na sebi svojstven način kako se cjelovito i konačno stvaranje „čovjeka“, koji je bio izložen iskustvu iskonske samoće, izražava u davanju života onom zajedništvu osoba kojega čine muškarac i žena.⁷⁷ „Postati jedno tijelo ne znači samo spojiti dva tijela, već je posrijedi sakramentalni izričaj koji odgovara zajedništvu osoba. Po tijelu postajemo odraz života i ljubavi samoga Trojstva.“⁷⁸

Drugim riječima, čovjek postaje Božja slika ne toliko u trenutku samoće, nego u trenutku zajedništva. On odražava onoga tko je model, uloga mu je reproducirati vlastiti prototip.⁷⁹ „Naime, 'od početka' on je ne samo slika u kojoj se odražava samoća jedne Osobe koja drži svijet, nego, i to bitno, slika neistraživa božanskog zajedništva Osoba.“⁸⁰

⁷⁴ Usp. TT, I., str. 103.

⁷⁵ Usp. TT, I., str. 105.

⁷⁶ Usp. TT, I., str. 105.

⁷⁷ Usp. TT, I., str. 105.

⁷⁸ Ch. West, *Teologija tijela za početnike*, Verbum, Split, 2010., str. 45.

⁷⁹ Usp. TT, I., str. 106.

⁸⁰ TT, I., str. 106.

2.1 Sakramentalno značenje tijela

Prepoznavanje i poznavanje prvih ljudi događa se preko tijela. To smo mogli zaključiti kroz analize koje smo prošli baveći se tumačenjima sv. Ivana Pavla II. tzv. teologijom tijela. Taj pojam napokon, budući da je vezan uz stvaranje čovjeka na sliku Božju, je i teologija spolnosti, odnosno muškosti i ženskosti.⁸¹ Ona hoće ponovo otkriti istinsko značenje i dostojanstvo muškosti i ženskosti, onaj početak na koji nas je pozvao Krist u redcima koje smo već ranije navodili u radu.

To je ono stanje izvorne nevinosti kada prvi ljudi „bijahu oboje goli- čovjek i njegova žena- ali ne osjećahu stida“ (Post 2,25). Ta tijela stvorena su za zajedništvo, sjedinjenje u milosti. I upravo po tijelima, dakle, objavljena je duhovna istina njihovih osoba.⁸² „U svojoj su nagosti otkrili ono što Ivan Pavao II. naziva „ženidbenim značenjem tijela“, to jest, „sposobnošću (tijela) za izražavanje ljubavi: upravo one ljubavi po kojoj osoba postaje dar te -posredstvom toga dara- ispunjava samo značenje svojega bivanja i postojanja“.⁸³ Tijelo ima ženidbeno značenje iz dva razloga, a to su: jer je čovjek osoba, stvorenje koje je Bog htio radi njega samoga i jer taj čovjek se može u punini pronaći samo po darivanju sama sebe drugome. To darivanje obilježeno je slobodom.⁸⁴

Tu slobodu može se verificirati činjenicom da je Bog osim poziva na ženidbu objavio i poziv na odricanje od ženidbe poradi kraljevstva nebeskog. Jer ako su muškarac ili žena sposobni sebe darivati zbog kraljevstva nebeskog, to „potvrđuje kako u ljudskom tijelu postoji sloboda darivanja. To znači da tijelo ima puno „ženidbeno značenje“.⁸⁵

„Ljudsko tijelo sa svojim spolom te njegovo muško i žensko obilježje, viđeno u samom otajstvu stvaranja, nije tek izvor plodnosti i rađanja, kao u čitavom naravnom redu, već 'od početka' sadrži 'zaručničko' svojstvo, tj. sposobnost izražavanja ljubavi: baš one ljubavi u kojoj osoba postaje dar i, po tom daru,

⁸¹ Usp. TT. I, str. 107. također, Usp. C. West, *Teologija tijela za početnike*, str. 12.

⁸² Usp. C. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 23.

⁸³ Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 23.

⁸⁴ Usp. TT., I., str. 141.

⁸⁵ TT, I., str. 141.-142.

ostvaruje smisao svojega postojanja i življenja. Svaki će oblik ljubavi biti označen karakterizacijom muškoga i ženskoga.⁸⁶

Ch. West pojašnjava u svojoj *Teologiji tijela za početnike*: „Postati jedno tijelo ne znači samo spojiti dva tijela, već je posrijedi sakramentalni izričaj koji odgovara zajedništvu osoba. Po tijelu postajemo odraz života i ljubavi samoga Trojstva.“⁸⁷

Kada se vratimo na misli iz Knjige Postanka 2,18: „...načinit ću mu pomoć kao što je on“ i tu uočavamo uzajamnost koju može pružiti čovjeku samo ono živo biće koje postoji jednako kao čovjek.⁸⁸ Drugim riječima, za tu uzajamnost bilo je potrebno živo biće koje neophodno ima sve ono što i onaj kojemu je ta jednaka pomoć darovana. „Za tu je uzajamnost bilo neophodno sve ono konstitutivno što je bilo temelj samoći svakoga od njih pa prema tome i samosvijest i samoodređenje, odnosno subjektivnost i svjesnost značenja vlastitoga tijela.“⁸⁹

Dakle, taj čovjek se mogao identificirati s onim drugim po tijelu. „U otajstvu stvaranja - na temelju iskonske i konstitutivne 'samoće' njegova bića - čovjek je bio obdaren dubokim jedinstvom onoga što je u njemu ljudski i po tijelu muško te onoga što je u njemu ljudski i po tijelu žensko.“⁹⁰ Važno nam je u ovoj misli izražavanje tog jedinstva u čovjeku, onoga što je ljudsko i po tijelu muško, i tako onoga što je ljudsko i po tijelu žensko. Samo na to je od početka sišao blagoslov plodnosti koji je povezan s ljudskim rađanjem.⁹¹ Te tako ulazimo u samu srž antropološke i teološke stvarnosti-tijelo.⁹²

2.2 Djevičanstvo

Možemo spomenuti da ženidbeno značenje tijela se ne mora ostvariti samo u sakramentu braka, nego ono može biti i duhovno. Ono postoji i na nadnaravni način. To je život posvećen Bogu u celibatu i djevičanstvu.

„Na temelju istoga bračnog značenja bića kao tijela, muškoga ili ženskoga, može se oblikovati ljubav kojom se Čovjek obvezuje na brak tijekom trajanja čitava njegova

⁸⁶ Ivan Pavao II., *Ljudska spolnost: istina i značenje. Odgojne smjernice u obitelji*, KS (Dokumenti 106), KS, Zagreb, 1997., br. 10.

⁸⁷ Ch. West, *Teologija tijela za početnike*, str. 45.

⁸⁸ Usp. TT, I., str. 105.

⁸⁹ Isto.

⁹⁰ Isto, str. 106.

⁹¹ Usp. Isto.

⁹² Usp. Isto, str. 106-107.

života (usp. Mt 19, 3-9), ali može se oblikovati i ljubav kojom se Čovjek obvezuje na život u čistoći poradi kraljevstva Božjega (usp. Mt 19, 11-12).⁹³

Brak i djevičanstvo, odnosno beženstvo poradi Kraljevstva Božjega, dva su načina po kojima se živi i izražava jedinstveno otajstvo Božjega saveza sa svojim narodom.⁹⁴ Dakle, ne može se živjeti nešto drugo po pozivu naše spolnosti. Svaki je muškarac pozvan biti, na temelju toga što je muškarac, muž i otac te je svaka žena, na temelju toga što je žena, pozvana biti supruga i majka; pa bilo to preko bračnog poziva ili poziva na djevičanstvo.⁹⁵ „Muškarci u djevičanstvu postaju 'ikona' Krista; njihova je zaručnica Crkva. Žene u djevičanstvu postaju 'ikona' Crkve; njihov je zaručnik Krist. I jedni i drugi rađaju mnogobrojnu duhovnu djecu.”⁹⁶

Prema riječima *Katekizma Katoličke Crkve* posvećeni život Bogu znači da je on bitno određen javnim zavjetovanjem evanđeoskih savjeta, a to su siromaštvo, čistoća i poslušnost i to u stalnom od Crkve potvrđenom staležu.⁹⁷ „U posvećenom životu Kristovi vjernici, po nadahnuću Duha Svetoga, žele iz bližega slijediti Krista, predati se Bogu kojega ljube iznad svega te tako, težeći k savršenstvu ljubavi u službi kraljevstva, u Crkvi označavati i naviještati slavu budućega vijeka.”⁹⁸

Tako osobe posvećenog života, kao jedan od načina intimnijeg upoznavanja i posvećivanja Kristu, označavaju i navještaju život kakav će biti u slavi vječnoga života. Oni žive čistoću u neženstvu poradi kraljevstva Božjega, siromaštvo i poslušnost.⁹⁹ „Stalež posvećenoga života je prema tome jedan od načina upoznavanja „intimnijeg“ posvećenja, koje je ukorijenjeno u krstu i znači potpuno predanje Bogu.”¹⁰⁰ Djevičanstvo, kao znak, dakle, doziva nam u svijest brigu za Kraljevstvo, posvećenost službi evangelizacije i usmjerava pogled na nj kao odraz punine neba gdje „niti se žene niti udaju“ (Mt 22,30).¹⁰¹

Kako nam Ch. West tumači sakrament braka je nagovještaj nadolazećih stvari, odnosno života u božanskom životu. To znači da smo stvoreni za zaručničko

⁹³ C. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 211.

⁹⁴ Usp. Ivan Pavao II., *Familiaris consortio*, br. 11., i br. 16.

⁹⁵ Usp. Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 211.

⁹⁶ Isto.

⁹⁷ Usp. KKC br. 944.

⁹⁸ KKC, br. 916.

⁹⁹ *Lumen gentium*, br. 4.

¹⁰⁰ KKC br. 916.

¹⁰¹ Usp. Papa Franjo, Apostolska pobudnica, *Amoris laetitia*, KS, Zagreb, 2017., br. 159.

sjedinjenje s Bogom. Tome nas upravo spolna želja usmjerava. Ono je želja za nebom.¹⁰² U odnosu na brak, život posvećen Bogu, život u djevičanstvu, preskače taj „predokus“ vječnog života. Ivan Pavao II. piše kako: „...djevičanstvo uključuje odreknuće ljubavi koja je vlastita ženidbi, ali to odreknuće ima svrhu da se još snažnije u dubini bića prihvati onaj dinamizam sebedarnog predanja drugima, što je utkan u spolnost, te da se osnaži i preobrazi prisutnošću Duha, koji uči da ljubimo Oca i braću kako je to činio Gospodin Isus.“¹⁰³

Oba poziva se nadopunjuju i nezamjenjiva su u izgradnji Božje obitelji, svaki pokazuje značenje onog drugoga.¹⁰⁴ „Brak razotkriva zaručničku narav djevičanstva, a djevičanstvo razotkriva da je krajnji cilj braka pripremiti nas za nebo.“¹⁰⁵ Potrebno je isticati da je jedan savršeniji na jedan način drugi na drugi način

Možemo spomenuti da djevičanstvo nije sakrament.¹⁰⁶ Nego „svatko je pozvan na život u svetosti odgovarajući na poziv „bračne ljubavi“ utisnute u njegovo ili njezino tijelo. Ali nije svatko pozvan na isti način: „Ali svatko ima svoj dar od Boga: ovaj ovako, a onaj onako“ (1Kor 7,7).¹⁰⁷ „Dok je djevičanstvo 'eshatološki' znak uskrsnulog Krista, brak je 'povijesni' znak za one koji putuju ovim svijetom, znak zemaljskog Krista koji je prihvatio postati jedno s nama i sebe je predao za nas, sve dotle da je dao svoju krv.“¹⁰⁸

Djevičanstvo zapravo snažno pokazuje kolika je veličina i svetost spolnosti. Dok osobe u celibatu prinose kao žrtvu Bogu dar spolnosti time izražavaju veliko poštovanje. Jer da je ona nešto nečisto i nesveto, prinošenje takve žrtve Bogu bio bi čin svetogrđa. „Ali, budući da je spolnost jedna od najvrjednijih dragocjenosti koje je Bog darovao ljudima, učinit je darom i vratiti natrag Bogu jedan je od najizvornijih izraza zahvale (euharistija) za tako veliki dar. Drugi je primiti je iz Božjih ruku i živjeti je kao izraz bračnog saveza.“¹⁰⁹ A „opredijeliti se za ženidbu ili za djevičanstvo može

¹⁰² Usp. Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 210.

¹⁰³ Sveti zbor za katolički odgoj, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisu spolnog odgoja*, KS, Zagreb, 1996., br. 31.

¹⁰⁴ Usp. Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 211.

¹⁰⁵ Isto, str. 211.

¹⁰⁶ Isto, str. 212.

¹⁰⁷ Isto, str. 212.

¹⁰⁸ *Amoris laetitia*, br. 161.

¹⁰⁹ Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 44.

samo onaj tko je prikladan i za jedno i za drugo.“¹¹⁰ Stoga, po tako velikom daru možemo i trebamo spoznavati Boga i učiti se čistoj i nesebičnoj ljubavi.

2.3 Svetost po sakramentu ženidbe

Kada čovjek iz Knjige Postanka ugleda ženu uskliknu kako je ona „meso od mesa mojega i kost od mojih kostiju“ (Post 2,23). On po tijelu otkriva osobu za sebe. Muškarac prihvaća ženu za sebe, kao onu koja mu odgovara.¹¹¹ Muškarac i žena tvore *communio personarum*, prvi oblik zajednice osoba.¹¹² Oni po tijelima tvore jedinstvo. To jedinstvo ima dimenziju isključivosti i sakramentalnosti.¹¹³ Ivan Pavao II. piše kako: „...to jedinstvo ostvareno po tijelu od početka označuje ne samo „tijelo“, nego i „utjelovljeno“ zajedništvo osoba - *communio personarum* - i od početka zahtjeva to zajedništvo...označuju novu svijest o smislu vlastitog tijela: smisao za koji se može reći da se sastoji u *uzajamnu obogaćivanju*. Upravo ta svijest... kao da tvori sloj...dublji od samoga tjelesnog ustroja kao muška i ženska.“¹¹⁴

Jedinstvo o kojem govori Knjiga Postanka „njih dvoje bit će jedno tijelo“ (Post 2, 24) je jedinstvo što se izražava i ostvaruje u bračnom činu. U tom zajedništvu trebamo uočiti puninu i dubinu jedinstva što ga muškarac i žena moraju tvoriti u svjetlu objave tijela. Taj trenutak intimnog zajedništva uvijek nas upućuje na jedinstvo u čovječstvu muškarca i žene koje ih spaja u samome otajstvu stvaranja.¹¹⁵

„Međusobno se tako blisko sjedinjujući (u bračnom čini) da postaju „jedno tijelo“ muškarac i žena svaki put i na osobit način ponovno otkrivaju otajstvo stvaranja, tako se vraćaju onomu sjedinjenju u čovječstvu („meso od moga mesa i kost od mojih kostiju“) koje im omogućuje da se uzajamno spoznaju i kao prvi put zovu po imenu.“¹¹⁶

Zaista predragocjena tumačenja sv. Ivana Pavla II. teško je iznjedrili iz drugih izvora. Tako nas dalje upućuje da taj čin u sebi nosi ponovno življenje iskonske djevičanske vrijednosti čovjeka koja izranja iz otajstva njegove samoće pred Bogom i

¹¹⁰ TT, II., str. 10.

¹¹¹ Usp. TT, I., str. 102.

¹¹² Usp. GS, br. 12.

¹¹³ Usp. TT, I., str. 107.

¹¹⁴ TT, I., str. 108.

¹¹⁵ Usp. TT, I., str. 110.-111.

¹¹⁶ TT, I., str. 111.

usred svijeta. Kada postaju 'jedno tijelo' događa se snažna veza koju je Bog utvrdio, a oni po toj vezi otkrivaju svoje čovječstvo „u svojemu iskonskom jedinstvu i u dvojstvu tajanstvene uzajamne privlačnosti“.¹¹⁷ Tako muškarac i žena u braku, čistim spolnim sjedinjenjem obnavljaju trenutak otajstva stvaranja.

U odnosu muškarca i žene, spol izražava uvijek novo prelaženje granice čovjekove samoće, te u sebi sadrži određeno prihvaćanje samoće tijela drugoga *ja* kao vlastite.¹¹⁸ Stoga potrebno je ovdje uključiti pojam izbora. „...jedinstvo po kojemu postaju „jedno tijelo“ od početka ima obilježje sjedinjenja na temelju odabira.“¹¹⁹ Na osnovu tijela čovjek od početka odabire „pomoć“. Po tijelu omogućeno je zajedništvo muškaraca i žene. A ozakonjenje tog izbora uspostavlja se privolom u ženidbenom savezu i samo na temelju njega postaju „jedno tijelo“.¹²⁰

Ozakonjene tog braka događa se po riječima privole u obredu vjenčanja. Riječi privole kod krštenika i konzumiranje braka „postaju rječiti jezik vjere. Tijelo, sa značenjem koje mu je Bog htio dati pri njegovu stvaranju, preobražava se u jezik služitelja sakramenta, svjesnih da se u bračnom savezu očituje i ostvaruje otajstvo koje svoj izvor ima u samom Bogu.“¹²¹

2.4 Brak kao sjedinjenje Krista i Crkve

Na osnovu krštenja kršćanski brak je sakrament. To znači da je on živi znak jedinstva Krista i Crkve. Katolička Crkva uči da: „krštenje koje uvodi u Božji narod, već je svadbeno otajstvo. Može se reći da je to svadbeni kupelj koja prethodi svadbenoj gozbi, euharistiji. Kršćanska ženidba postaje pak učinkovit znak, sakrament saveza Krista i Crkve. Budući da označuje i podjeljuje milost tog saveza, ženidba je među krštenima pravi sakrament Novoga saveza.“¹²²

Kao što je Bog uspostavio savez ljubavi i vjernosti s Izabranim narodom tako Spasitelj ljudi i Zaručnik Crkve po sakramentu ženidbe dolazi ususret kršćanskim supruzima.¹²³ Katekizam Katoličke Crkve stvarnost ženidbe kruni ovim mislima:

¹¹⁷ Usp. TT, I., str. 111.

¹¹⁸ Usp. TT, I., str. 111.

¹¹⁹ TT, I., str. 111.-112.

¹²⁰ Usp. TT, I., str. 112.

¹²¹ *Amoris laetitia*, br. 213.

¹²² KKC, br. 1617.

¹²³ Usp. KKC, br. 1642.

„On ostaje s njima, daje im snage da ga slijede uzimajući na se svoj križ, da se nakon padova ponovno dižu, da si uzajamno opraštaju, da nose terete jedno drugoga, da budu 'podložni jedni drugima u strahu Kristovu' (Ef 5,21) te se ljube nadnaravnom, nježnom i plodnom ljubavlju. U radostima njihove ljubavi i obiteljskog života on im već na ovome svijetu daje predokus svadbene gozbe Jaganjčeve.“¹²⁴

Tako je brak predokus onoga stanja u nebu kojemu idemo. Brak je znak onoga što je pripravljeno za svaku dušu koja pripada nebeskom Zaručniku.

Taj živi znak što po privoli postaje sakrament i po kojem se ostvaruje jedinstvo muža i žene, označuju ga jedinstvo, nerazrješivost i vjernost.¹²⁵ Tu privolu koju uzajamno podjeljuju i prihvaćaju zapečaćuje sam Bog i budući da je postavljen taj savez od samog Boga, nikada ne može biti razriješen.¹²⁶ Njihovo prisno sjedinjenje „kao uzajamno darivanje dviju osoba, i dobro djece zahtijevaju punu vjernost ženidbenih drugova i njihovo nerazdruživo jedinstvo. Najdublji razlog toga je Božja vjernost savezu i Kristova vjernost Crkvi.“¹²⁷

Premda po naravi čovjek pripada roditeljima, kada prijanja uz ženu da bi bili jedno, on ostavlja oca i majku. I veliko je to otajstvo, kako navodi Ch. West u svojoj knjizi *Otvoreno o seksualnosti i braku*. Tu se radi o otajstvu koje se odnosi na Krista i Crkvu. Kao što je Krist ostavio nebeskog Oca, te zemaljsku majku da bi svoje tijelo predao svojoj Zaručnici kako bismo mi mogli postati s njime jedno tijelo, tako i čovjek, predaje sebe svojoj zaručnici, zaručnica sebe svome zaručniku.¹²⁸

Mi s Kristom postajemo jedno na osobit način u euharistiji. „Euharistija je sakramentalni čin izvršenja (konzumacije) braka između Krista i Crkve.“¹²⁹ Primajući Kristovo Tijelo za život vječni postajemo jedno s Njime. Mi u euharistiji primamo tijelo našeg nebeskog Zaručnika u vlastito tijelo, baš kao što žena u sebi začinje novi život koji je sam život Božji.¹³⁰

¹²⁴ KKC, br. 1642.

¹²⁵ Usp. KKC, br.1644, 1645., 1646.

¹²⁶ KKC, br. 1639,-1640.

¹²⁷ KKC, br. 1646.-1647.

¹²⁸ Usp. C. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 20.

¹²⁹ Isto.

¹³⁰ Usp. Isto.

Zbog ove uzajamne upućenosti ženidbe i euharistije, Ivan Pavao II. uči kako zajedništvo muškarca i žene u „jednom tijelu“ od početka naviješta euharistijsko zajedništvo Krista i Crkve te stoga naziva brak „praiskonskim sakramentom“.¹³¹

Sam spolni čin je vjerski događaj, kaže nam C. West, najpoznatiji tumač teologije tijela sv. Ivana Pavla II. „Prema Ivanu Pavlu II., kada govorimo o „velikom znaku“ sakramenta braka, govorimo o čitavom djelu stvaranja i otkupljenja.“¹³² To bi značilo kako nam biblijski tekst ukazuje da se pri svakom bračnom činu „na određeni način obnavlja otajstvo stvaranja u svoj izvornoj dubini i životnoj snazi.“ I jer je rađanje ukorijenjeno u njihovom zajedništvu i ono u određenom smislu obnavlja njegovo otajstvo.¹³³

¹³¹ Usp. Isto.

¹³² Isto, str.45.

¹³³ Usp. TT. I., str.113.

3. SUVREMENI RAT PROTIV LJUDSKE SPOLNOSTI

Kao polazno razmišljanje u ovom dijelu rada još jednom posvetit ćemo se mislima svetog Ivana Pavla II. o otajstvu stvaranja muškarca i žene, njihovom zajedništvu i izvornoj nevinosti. Zatim spomenuti što bi to bio prvi pad čovjeka. A ove misli poslužiti će kao pobliža opreka onome što se u suvremenom svijetu događa i gdje se pokušava otkupljenog čovjeka ponovo baciti i zadržati u narušavanju dara spolnosti po kojem čovjek zapravo spoznaje sebe, svoju bit, poslanje i Boga.

Gospodin Bog stvorio je muško i žensko za uzajamno zajedništvo koje tvori jedinstvo. Po činu stvaranja oni su okrunjeni istinskom nevinošću. Ona je satkana od istinske slobode za drugoga i dostojanstvom po kojem su uzdignuti na božanski život, jer je čovjek jedini stvoren radi njega samoga. Unutarnja nevinost u razmjeni dara jednog drugome, sastoji se u uzajamnoj „pozornosti“ na onog drugoga takvoj da odgovara samoj biti dara; na taj način međusobno darivanje stvara zajedništvo osoba. Tu „se radi o 'primanju' drugoga ljudskog bića i 'prihvaćanju njega', upravo jer u tomu uzajamnom odnosu o kojemu govori Post 2, 23-25 muškarac i žena jedno drugome postaju dar u svoj istini i očitosti njihova vlastitoga tijela, u njihovoj muškosti i ženskosti.“¹³⁴

Suprotno tome primanju i prihvaćanju drugoga kao dara radi njega samoga, bilo bi svođenje drugoga na predmet radi mene. Odnosno, drugi postaje predmet požude. Drugoga, dakle iskorištavam za sebe. Upravo je oduzimanje drugom ljudskom biću njegova dara „i u nutrini svođenja njega na čisti 'predmet za mene' moralo označiti početak stida.“¹³⁵ Dogodilo se urušavanje unutarnje nevinosti u iskustvu muškarca i žene.¹³⁶ Na tom području dogodio se pad prvog čovjeka.

Samo stvaranje prvog čovjeka, muškarca i žene ima etičko značenje. Po njima utemeljuje se budućnost ljudskog ethosa. Muškarac i žena su jedina i isključiva dimenzija postojanja prvog ljudskog para i prvog zajedništva osoba, ali i u svoj perspektivi postojanja ljudskog roda i ljudske obitelji. Ivan Pavao II. veli kako je:

„osnovna činjenica toga čovjekova postojanja u svakoj dionici njegove povijesti da ih Bog 'stvori muško i žensko', zapravo uvijek ih tako stvara i uvijek su

¹³⁴ TT, II., str.150.

¹³⁵ Usp. TT, II., str.150-151.

¹³⁶ Usp. TT, II., str.51.

takvi...Shvaćanje temeljnih značenja sadržanih u otajstvu stvaranja, tj. ženidbenog značenja tijela (i temeljnih uvjetovanosti toga značenja) važno je i nezaobilazno da bi se spoznalo tko je čovjek i tko on treba biti te kako treba oblikovati vlastito djelovanje.¹³⁷

3.1 Povreda dostojanstva ženidbe

Ovdje možemo spomenuti samo teške, glavne, povrede dostojanstva ženidbenog saveza, a to su: preljub i rastava, mnogoženstvo i slobodna veza. Tako ih navodi *Katekizam Katoličke Crkve*.¹³⁸

Preljub označava bračnu nevjeru. Preljubom se čini nepravda. „Onaj koji ga čini iznevjerava svoje obveze. On ranjava znak saveza što ga tvori ženidbeni vez, vrijeda pravo drugoga supruga i šteti ustanovi ženidbe, kršeći ugovor na kojemu se temelji.“¹³⁹

Ženidbu krasi nerazrješivost. Isus nam u evanđelju naglašava da nije dopuštena rastava. „Između krštenih tvrda i izvršena ženidba ne može se razriješiti nijednom ljudskom vlašću niti zbog ikakva razloga, osim smrću.“¹⁴⁰ Tako navodi *Katekizam* riječi iz *Zakonika kanonskog prava*. „Rastava vrijeda Savez spasenja što ga sakramentalna ženidba označuje. Sklapanje nove veze, makar bila priznata građanskim zakonom, povećava težinu loma...“¹⁴¹

Mногоženstvo u temelju kalja, nijeće Stvoriteljevu izvornu zamisao braka koji je jedinstven i isključiv: „...izravno nijeće Božji naum kakav nam je na početku objavljen; protivno je jednakom osobnom dostojanstvu žene i muža koji se u ženidbi jedno drugome daruju u posvemašnjoj ljubavi, koja je zbog toga jedinstvena i isključiva.“¹⁴²

Slobodna veza bi bila kada muškarac i žena odbijaju javno i pravno priznati svoju vezu u kojoj je uključena intimnost. To stanje vrijeda dostojanstvo ženidbe, ruši se i sam pojam obitelji te slabi smisao vjernosti. Osim toga teško se griješi jer spolni

¹³⁷ TT, II., str. 157.

¹³⁸ Usp. KKC, br. 2400.

¹³⁹ KKC, br. 2380. i 2381.

¹⁴⁰ Usp. KKKC, br. 2382.

¹⁴¹ KKC, br. 2385.

¹⁴² KKC, br. 2387.

čin se događa izvan braka kojemu on jedino pripada. Samim time, ovime se pojedinac isključiva pristupu sakramentalnoj pričesti.¹⁴³

Možemo spomenuti i sve popularniju pojavu pokus zajedničkog života prije možebitnog braka. Opet se teško griješi jer je uključena spolna intimnost, a također zajednički život prije braka nije temelj za zrelu izgradnju muškarca i žene. „Ljudska ljubav ne podnosi 'pokusa'. Ona zahtjeva potpun i definitivan međusobni dar osoba.“¹⁴⁴

O ovim pojavama koje povrjeđuju dostojanstvo braka potvrđuju nam i misli u Pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* kada govori o promicanju dostojanstva braka i obitelji. „Dostojanstvo te ustanove ipak ne sja svugdje istom jasnoćom, jer je potamnjuje poligamija i pošast rastave, tzv. slobodna ljubav i druge deformacije.“¹⁴⁵

Ovdje bismo htjeli nastaviti o deformacijama koje žele narušiti i zanijekati ženidbeno značenje stvorenog ljudskog bića. A već smo rekli da ženidbeno značenje tijela je u unutarnjoj slobodi i biti darom za drugoga. Dar koji upotpunjuje i pomaže onom drugome u spoznaji svoga bića. Taj gorući problem, rat u suvremenom svijetu koji, dakle pokušava zanijekati dar spolnosti u ime apsolutne individualnosti, liberalizma, tolerancije jest ideološka konstrukcija, rodna ideologija.

Rodna ideologija bavi se raščlanjivanjem pojma roda i spola. Sada je rod postao nešto složeno i fluidno, dok je nekoć imalo jasno i jednostavno značenje.¹⁴⁶ Rod je postao nešto što se može doraditi. Razlikuje se dakle spol kao biološka kategorija i rod kao društvena kategorija. Tako je ustvrdila i francuska feministkinja Simone de Beauvoir u prvoj polovici 20. st. koja kaže da biološki spol nije i doživotno jamstvo, nego da je „promjenjiva, društveno prilagodljiva, društveno uvjetovana i društveno definirana kategorija.“¹⁴⁷ Kaže ona: „Nitko ni rođen kao žena, već se ženom postaje.“¹⁴⁸ Prema ovoj teoriji, rod „obuhvaća spolno utemeljenu kategoriju, ali ne kao nepovredivu, rođenjem nametnutu stalnicu, nego kao osobni gradbeni materijal koji se može *doraditi* ponašanjem i različitim ulogama koje društvo dodjeljuje svojim

¹⁴³ Usp. KKC, br.2390.

¹⁴⁴ Usp. KKC, br.2391.

¹⁴⁵ GS, br. 47.

¹⁴⁶ Hrvoje Heffer, Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33 (2007.) 1, str. 168.

¹⁴⁷ H. Heffer, Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa, str.165.

¹⁴⁸ Domagoj Matić - Ivan Koprek, Bioetička i ideološka pozadina 'rodne teorije', *Obnovljeni Život*, 69 (2014.) 3, str. 386.

pripadnicima i pripadnicama.¹⁴⁹ „Pojam roda uvodi se kao opozicija biološkim spolnim razlikama.“¹⁵⁰

Stoga se s pravom pitamo „mijenja li jezik društvo ili društvo jezik, a biologija jesu li rodne uloge odraz biologije ili je ona tek posljedica našega načina ponašanja“?¹⁵¹

Čini se da je uz sve ovo razvlačenje misli o spolu i rodu zapravo na djelu „psihologizacija seksualnosti“. „...seksualnost i ljubav uglavnom se žive na polju psihičkoga, osjećajnoga i sentimentalnoga. Dok brak i obitelj gube na konstitutivnoj važnosti, kao temeljne sastavnice ustrojstva društva...“¹⁵²

Možemo reći kako se događa banalizacija pojmova spola, roda, seksualnosti koja je dovela do nestalnosti osnovne društvene polazne točke, zajednice muškarca i žene. Sva ona otajstvenost koja im je darovana po stvaranju pokušava se obezvrijediti.

3.2 Početak gender ideologije

Za početak ovog dijela prvo ćemo pojasniti pojam *gender*. „...*gender* znači društveni spol koji se razlikuje od *biološkog spola (sex)*...*Spol* je termin koji se koristi za sve razlikovne (kvalitativne) osobine koje su biološki i nasljedno uvjetovane, dok *rod* označava one razlikovne (kvalitativne) osobine koje su uvjetovane društvenom okolinom i odgojem.“¹⁵³

Kao okolnosti početka razvoja rodne ideologije može se označiti industrijska revolucija, odnosno seksualna koja je proizvela velike promjene u svijetu. Do tog vremena, žene u svijetu bile su smatrane manje vrijednima od muškaraca. Bile su podčinjene u društvu. Sa industrijskom revolucijom započinje i tzv. seksualna revolucija. U tim zbivanjima stvara se jedan veliki pokret koji je htio izbaviti žene iz tog podređenog položaja- feminizam.

U vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata kada su muškarci odlazili u rat, javila se potreba zapošljavanja i žena u industriju. Ovo stanje doprinijelo je razbijanju predrasuda o ženinom djelovanju u društvenom životu jer su žene pokazale da su

¹⁴⁹ H. Heffer, Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa, str. 167.

¹⁵⁰ Domagoj Matić- Ivan Koprek, Bioetička i ideološka pozadina 'rodne teorije', str. 385.

¹⁵¹ H. Heffer, Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa, str. 167.

¹⁵² Tonči Matulić, Mladi i seksualnost. Teološko-moralni pristup, *Diacovensia*, 16 (2008.) 1-2, str. 77.

¹⁵³ Domagoj Matić - Ivan Koprek, Bioetička i ideološka pozadina 'rodne teorije', str. 383.

sposobne obavljati „tipično muške poslove“. Takvo stanje uvjerilo je političare da i žene trebaju imati jednako pravo glasa kao i muškarci.¹⁵⁴ Međutim kada je rat završio, premda je velika većina žena htjela nastaviti raditi muškarci su bili protiv toga. „Reklame, filmovi i vulgarizirana psihoanaliza u 1950-ima urotili su se ne bi li uvjerali žene da im je najbolje ostati kod kuće.“¹⁵⁵

Dakle, u svijetu u vrijeme industrijske revolucije vladao je nered na društvenoj i ekonomskoj razini. Događaju se izrabljivanja radnika, nebriga za ljudska i radnička prava. U cijelom tom stanju, žene koje su već ranije započele svoju borbu, upale su u industrijsku djelatnost, ali i dalje su bile bez prava glasa i odlučivanja. U tom novom društvenom poretku gdje je dolazilo do brojnih pokreta žene su odlučno započele organiziranu borbu za prava žena i bolji položaj u društvu.

A prvi pokret dogodio se u 19. st. kada su žene organizirano počele iznositi zahtjeve za pravo glasa te su prozване sufražetkinje¹⁵⁶ (engl. *Suffrage*- pravo na glas). U stručnom kontekstu razlikuju se tri vala (razdoblja) feminističkog pokreta. Prvi val je bio razdoblje feminističke emancipacije¹⁵⁷; razdoblje izlaska pokreta u javnu sferu, u borbu za preobrazbu shvaćanja ženinog bića kao jednako vrijednog muškarčevom.

Tijekom borbe za bolji položaj žena u društvu, kroz drugi val utrt je put novoj stvarnosti koja danas zauzima veliki dio polemike u svijetu. „...u drugom razdoblju feminizma traži se potpuna jednakost između muškaraca i žene, niječući spolnu različitost...boreći se protiv stereotipa, borile su se protiv svoje vlastite spolne određenosti što je uvelike otvorilo put nastanka „rodne teorije“.“¹⁵⁸

Zatim u trećem valu feminizma značajan je pokušaj tumačenja subjekta „žena“. *Pokušaj* jer su se feministički stavovi malo po malo cijepali. Ciljevi pojedinih skupina žena razlikovali su se od drugih skupina što je dovelo do pluralizma mišljenja. To stanje otežavalo je u tumačenju što to ontološki i antropološki znači biti „žena“. „...post-feministkinje ističu kako ne postoji žena „ut sic“, nego postoje različite žene,

¹⁵⁴ Usp. Marijo Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi*, Glas Koncila, Zagreb, 2018., str. 38.

¹⁵⁵ Susan Alice Watkins, Marisa Rueda i Marta Rodriguez, *Feminizam za početnike*, Zagreb, 2002., str. 97.

¹⁵⁶ Više o tome M. Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi*, str. 35.

¹⁵⁷ Usp. Isto, str. 87.

¹⁵⁸ M. Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi*, str. 92.

stavljene u različite povijesne i kulturološke kontekste.¹⁵⁹ U tom smislu feminizam je otvorio put rodnoj ideologiji.

S obzirom na činjenično stanje u svijetu može se jasno reći da se ideja za ravnopravnošću izgubila i obojala drugim stvarnostima i htjenjima. Sada u interesu više nije želja za ravnopravnošću. Naglasak je na toleranciji. Sve više rascjepkan pokret za slobodu i prava imao je i raznih ciljeva koji su omogućili čist prostor za „čovjekovu emancipaciju“ koja okreće ljudsku zbilju naopačke.¹⁶⁰ Spolna razlika postala je irelevantna. Želi se predočiti slika kako su identitet muškarca i žene društveno i kulturalno konstruirani. Kao takvi su nametnuti te stvaraju rodne razlike i nejednakost. Stoga je na površinu isplivala rodna teorija. „Koncept u kojem je spolna razlika postala irelevantna rodna teorija pomjera granice u poimanju bioloških odrednica seksualnosti, a time i identitete žene i muškaraca.“¹⁶¹ Zato imamo društvo koje protestira za autonomije individualne slobode. *Queer*¹⁶² zajednice koje se bore protiv „patrijarhalnih normi“.

Dobro je naglasiti da se feminizam, osobito trećeg vala nije bavio ideološkim pitanjima zato što je zauzeo određenu ideološku poziciju, već zato što se to pitanje otvorilo u samoj jezgri problema o identitetu.¹⁶³ Rodna teorija odnosno ideologija danas je potisnula feminizam i oduzima mu jedinstvenu vrijednost.

Provođenje ove ideologije prešlo je na globalnu razinu. O tome svjedoči *Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* poznatija kao „Istanbulska konvencija“; U njoj se ne radi samo o borbi protiv nasilja nad ženama nego i o ideološkoj borbi nametanja rodne ideologije u zakonodavni i obrazovni sustav putem politike.¹⁶⁴

¹⁵⁹ M. Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi*, str. 96.

¹⁶⁰ Usp. Damirka Mihaljević, *Feminizam: što je ostvario?*, *Mostariensia*, 20 (20126.) 1-2, str. 167.

¹⁶¹ Isto, str. 167.

¹⁶² „Queer (eng. čudan, nastran, do '80-ih bio je pogrdan naziv za homoseksualne osobe, danas dobiva drugo značenje) izraz se koristi kao naziv za cjelokupnu homoseksualnu, biseksualnu, transrodnu i interseksualnu zajednicu osoba koje sebe vide ili žive svoj život van hetero-patrijarhalnih normi.

Queer, se također odnosi na aktivizam, pokret, teorijski pravac kao i na samo osobu i njene identitete i na taj način podrazumijeva ne pristajanje na ‘samorazumljivo’ slijeđenje društvenih pravila. Queer se odnosi na propitivanje i/ili odbijanje nametnutih normi patrijarhalne tradicije; kreiranje prostora, kulture i izražaja koji nadilaze ‘zatvorene kutije’ LGB ili heteroseksualne seksualnosti, i/ili ‘ženskih’ i ‘muških’ spolova / rodova; omogućavanje samodefiniranja; predstavljanje radikalne politike koja uviđa povezanost svih vidova opresije.“ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Queer> (7. 9. 2022).

¹⁶³ Usp. D. Mihaljević, *Feminizam: što je ostvario?*, str. 167.

¹⁶⁴ Usp. M. Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi*, str. 106.

Također, razvojem feminizma ugrozilo se majčinstvo. Osobito drugim valom feminizma u kojem su se radikalne feministice borile za uvođenje reproduktivnih prava. „Nove su generacije feministkinja u svojoj borbi za ekonomsku i društvenu jednakost tražile potpuno ukidanje različitosti između muškaraca i žena... da bi ostvarile svoje ciljeve... žele odbaciti tradicionalni koncept obitelji...“¹⁶⁵ Tako radikalne feministice korijen podređenosti žena smatraju rađanje u kojem su žene ovisne o muškarcima. Time se majčinstvo ugrozilo uvođenjem prava na abortus, uvođenjem surogat majčinstva, a čime se rađanje odvojilo od majke i svelo na biologiju.

Rodna ideologija drži stav kako je potrebno četiri stvari u svijetu dekonstruirati da bi se uklonila diskriminacija žena, a to su: muškost i ženskost, obiteljski odnosi: otac, majka, muž, žena; zanimanje ili profesija, surogat majčinstvo.¹⁶⁶ Smatraju da su muškarac i žena društvena konstrukcija, da se ljudsko biće rađa spolno neutralno te se da se ono naknadno oblikuje u muškarca ili ženu. Ali, spol upisan u temeljima čovjeka ne može promijeniti nikakva operacija ili hormonska terapija u svrhu otkrivanja rodnog identiteta.¹⁶⁷

Dokaz tomu su i brojni eksperimenti koji nikako nisu išli u prilog rodnoj teoriji. Poznat je primjer dječaka Brucea Reimera. 1965. rođena su dva dječaka, jednojajčani blizanci. Jednom od njih, Bruceu je prilikom obrezivanja teško ranjen spolni organ. Dr. John Money je predložio Bruceovim roditeljima da Brucea odgajaju kao djevojčicu tvrdeći da spol kao biološka odrednica nije važna za određivanje roda. Bruce je kao djevojčica proživljavao teško djetinjstvo. „Od jedanaeste godine počele su se javljati suicidalne misli kod dječaka...u trinaestoj godini kada je od roditelja doznao istinu da je ustvari rođen kao dječak, odmah se odlučio vratiti u svoj biološki spol.“¹⁶⁸

Zatim, pobornici rodne teorije smatraju da bi pojmove majka i otac trebalo zamijeniti „rodno-neutralnim“ pojmovima kao što su roditelj 1 i roditelj 2. Iduća stvar za koju smatraju da treba dekonstruirati jesu poslovi koji su obilježeni kao tipično muška i tipično ženska.

¹⁶⁵ Mario Volarević, Slika žene u 'starom feminizmu' i u novom feminizmu Ivana Pavla II. i Benedikta XVI., u *Obnovljeni život*, 68 (2013.) 1, str. 53.

¹⁶⁶ Usp. Isto, str. 161.

¹⁶⁷ Korisno za pogledati: „Niko nije rođen kao transrodna osoba“, <https://www.youtube.com/watch?v=OhBzMtomE8s>

¹⁶⁸ M. Volarević, *Žena u obitelji, društvu i Crkvi*, str. 100.

Rodna ideologija, u biti želi umjetno postići ravnopravno društvo. „...slijedi ideju (ideologiju) stvaranja besklasnog društva, koje je oslobođeno temeljne klase-„klase spola“. Postaje vrsta utopije, koju „moguće je ostvariti ako je rod neovisan o spolu, što je i temeljno polazište rodne teorije.“¹⁶⁹ Ona želi postići izjednačenje onoga što nije jednako.

Kako više ne bismo išli u dublju i širu razradu ove teme o rodnoj ideologiji, možemo samo slobodno reći kako je ova pojava htjela odlučno zanijekati dar muškarca i žene. Stvorenih na sliku Božju baš radi njih samih. Čovjekovo tijelo kao muško i tijelo kao žensko, želi se poniziti, banalizirati, učiniti ga pukim redom među stvorenim, te tako lišiti ga uzvišenog puta kojega je dobio po Kristovoj muc i uskrsnuću. A takvu mržnju protiv tijela, hrama Duha Svetoga ima samo onaj koji je odbio živog Boga.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Domagoj Matić - Ivan Koprek, Bioetička i ideološka pozadina 'rodne teorije', str. 392.

¹⁷⁰ KKC, br. 392.

4. ISPRAVLJENO ŽIVLJENA SPOLNOST KAO PUT OSTVARENJA SVETOSTI

Kršćanska duša zna da samo u Bogu može otkriti sve odgovore za kojima traga. Bog to čini objavom u Kristu, „svome Sinu, koji je postao čovjekom. Tko god slijedi Krista, savršenog čovjeka, i sam postaje više čovjekom.“¹⁷¹ Jer misterij čovjeka postaje stvarno jasan tek u misteriju utjelovljene Vječne Riječi. Krist je novi Adam koji „objavljujući misterij Oca i njegove ljubavi potpuno otkriva i čovjeka njemu samome te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva.“ Krist koji je „slika nevidljivog Boga“ je i „savršeni Čovjek koji je Adamovim sinovima vratio sličnost s Bogom, koja je već prvim grijehom izobličena.“ U Kristu je stoga, ljudska narav uzdignuta na visoko dostojanstvo.¹⁷² Mi, dakle, po Kristu imamo novi život. Svaka dimenzija čovjeka ponovo je zadobila milost živjeti prema izvornom Stvoriteljskom naumu. Po Kristu čovjek sada može rasti „do čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove“ (Ef 4,13).

Kroz prošla poglavlja posvijestili smo sebi kako je tijelo od početka po svojoj muškosti i ženskosti pozvano da postane očitovanje duha. A ono se događa prvenstveno u zajedništvu muškarca i žene, po njihovu ženidbenom značenju tijela. Oni postaju jedno bračnim sjedinjenjem.¹⁷³ Po Kristovoj mucu i uskrsnuću tijelo i brak uzdignuti su na novu razinu. Jer po Kristovu otkupljenju obnovljen je ethos ljudske svijesti i ponašanja, življenje zajedništva osoba prema izvornom Stvoriteljevom naumu. To je „novi“ ethos, ethos otkupljenih u odnosu na ethos ljudi Staroga zavjeta.¹⁷⁴ „Ethos otkupljenja na svakom području - izravno i u sferi požude tijela - uključuje imperativ samosvladavanja, nužnost neposredne uzdržljivosti i habitualne usmjerenosti.“¹⁷⁵ Novo dostojanstvo čovjeka traži vladanje u slobodi i gospodarenjem nad sobom.¹⁷⁶

Ovo nas upućuje na poziv na čistoću. Isus u govoru na Gori izriče „blago“ nad onima koji su čista srca, te da će oni Boga gledati (Mt 5, 8). Čistoća znači da nema

¹⁷¹ GS, br. 41.

¹⁷² Usp. GS, br. 22.

¹⁷³ Usp. TT, I., str. 310.

¹⁷⁴ Usp. TT, I., str. 331.

¹⁷⁵ TT, I., str. 334.

¹⁷⁶ Usp. KKC, br. 2339.

drugih primjesa. U užem smislu, u kontekstu teme spolnosti: „Čistoća izražava ostvarenu integraciju spolnosti u osobi i time nutarnje čovjekovo jedinstvo u njegovu tjelesnom i duhovnom biću.“ Ova krepost uključuje, dakle, cjelovitost osobe i potpunost dara.¹⁷⁷ Biti darom za drugoga po unutarnjoj istini, čistoći srca, koja je zahtjev ljubavi, izražava se „obzirnošću prema drugome subjektu koji je izvorno i trajno „su-pozvan“.¹⁷⁸ To bi značilo da se priznaje jednako dostojanstvo i uzvišenost drugoga. Jer i drugi je isto pozvan na svetost. Trebamo stoga živjeti „po duhu“ a ne „po tijelu“. Tako nam u pamet doziva sv. Pavao u svojoj poslanici Galaćanima (usp. Gal 5,17-23).¹⁷⁹ Jedino po djelima duha možemo postići ostvarenje izvornog Stvoriteljevog nauka za svoj život.

Ostvarenje zahtjeva čistoće može se ostvariti jedino pravom ljubavi učeći je živjeti kao pojedinac i u zajedništvu. Pravo mjesto za učenje o čistoći i daru spolnosti je obitelj, „kućna Crkva“ kako je naziva Ivan Pavao II. u pobudnici *Familiaris consortio*. Jer obitelj treba biti škola potpunije čovječnosti.¹⁸⁰ Samim time škola svetosti.

4.1 Obitelj središte nauka kršćanskog života i poimanja spolnosti

Obitelj je mjesto gdje se ostvaruje zajedništvo vjere, ufanja i ljubavi. Ona je znak i slika zajedništva Oca i Sina u Duhu Svetome. Zbog toga se s pravom zove kućna Crkva, ili Crkva u malome.¹⁸¹ Sam Bog kada se utjelovljenjem htio objaviti, rodio se u obitelji.

Obitelj se postaje ženidbenim sjedinjenjem muža i žene te darom djece.¹⁸² „Stvarajući muža i ženu Bog je ustanovio ljudsku obitelj i providio je osnovnim ustrojstvom.“¹⁸³ To znači da u obitelji postoje različite dužnosti, prava, odgovornosti. Prvo su muž i žena pozvani da razvijaju svoj brak; da rastu u zajedništvu, ljubavi, vjernosti i poštovanju. „Dar Duha je za kršćanske supružnike životno pravilo, a ujedno i poticaj da svednevice napreduju prema uvijek sve bogatijem jedinstvu na svim

¹⁷⁷ Usp. KKC, br. 2337.

¹⁷⁸ Usp. TT, I. str. 336.

¹⁷⁹ Usp. TT, I., str. 342-350.

¹⁸⁰ Usp. *Familiaris consortio*, br. 21.

¹⁸¹ Usp. KKC, br. 2204-2205.

¹⁸² Usp. KKC, br. 2202.

¹⁸³ KKC, br. 2203.

razinama- tijela, značaja, srdaca, umova i volja, duša- objavljujući tako Crkvi i svijetu novo zajedništvo ljubavi darovano Kristovom milošću.“¹⁸⁴

Sakrament ženidbe je dar posvećenja i spasenja muža i žene, jer oni dvoje neopozivo pripadaju jedno drugome. Oni uprisutnjuju, kao sakramentalni znak, odnos Krista s njegovom Crkvom. Jer je brak žrtva, slika Kristova križa. Time su oni, po sakramentu, živi svjedoci spasenja.¹⁸⁵

Djeca koja se rađaju iz velikog otajstva bračne ljubavi, ne bivaju kao neki ishod procesa njihove ljubavi, nego su ona bitna karakteristika od samog početka njihove ljubavi koja se ne može zaniijekati. Jer „od samog početka ljubav odbacuje svaki poticaj na zatvaranje u sebe i otvara se plodnosti koja je proteže dalje od vlastite egzistencije.“¹⁸⁶

Budući da je obitelj mjesto života, brige i odgoja tog života, ona je temeljna stvarnost društva, kulture, običaja, življenja.¹⁸⁷ Kao takva odgovorna je za svaki novi naraštaj. Stoga su bračni drugovi dužni ispunjavati vjerno jedno prema drugome bračne dužnosti i iskazivati svaku ljudsku dužnost. I jer su ljubav i uzajamno povjerenje što ga mogu i trebaju gajiti supružnici, neophodan preduvjet za skladan razvoj djeteta uopće.¹⁸⁸ Time su svjetlo i primjer svojoj djeci prema kojima su dužni pružiti kvalitetan odgoj, ljudski i kršćanski.

Budući da se u ovom radu bavimo otajstvom braka, odnosno spolnosti roditelji su osobito dužni pružiti djeci spolni odgoj. „Spolni odgoj- osnovno pravo i dužnost roditelja- mora se uvijek ostvarivati pod njihovim brižnim vodstvom i u kući i u odgojnim zavodima koje su oni odabrali i koje nadziru.“¹⁸⁹ Odgoj za sebedarje predstavlja obavezu roditeljima da svojoj djeci pruže „jasan i delikatan spolni odgoj“.¹⁹⁰

Također, učeći djecu moralnom osjećaju, roditelji time pružaju već osnovni odgoj, koji je polazište za svaki daljnji oblik odgoja. Moralni osjećaj ima trostruku dimenziju, a ona su: osjećaj za etički život, osjećaj za slobodu i osjećaj za

¹⁸⁴ *Familiaris consortio*, br. 19.

¹⁸⁵ *Usp. Amoris laetitia*, br. 72.

¹⁸⁶ *Usp. Amoris laetitia*, br. 80.

¹⁸⁷ *Usp. Familiaris consortio*, br. 42.

¹⁸⁸ *Usp. Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, br. 49.

¹⁸⁹ *Familiaris consortio*, br. 37.

¹⁹⁰ *Usp. Familiaris consortio*, br. 37.

odgovornost.¹⁹¹ Odgajati za moralni osjećaj znači odgajanje za afektivnu zrelost, a samim time i spoznajnu zrelost.¹⁹²

Obitelji kao odgajateljice i prenositeljice vjere, sebedarne ljubavi, zajedništva i svih kreposti¹⁹³ tako sudjeluju u Božjem naumu za svaku osobu,¹⁹⁴ a svaka osoba pozvana je da živi puninu života.¹⁹⁵ Ali isto tako, ponekad obitelji ne mogu pružiti sve zahtjeve odgojnog procesa. Potrebna im je pomoć drugih ustanova i subjekata da bi izvršili tu veliku i važnu zadaću. Ali uvijek po načelu supsidijarnosti, stavljajući roditelje kao prve u tom odgoju.¹⁹⁶

Međutim, prije svega, da bi roditelji mogli djeci pružiti spolni odgoj trebaju i sami biti prožeti kršćanskim duhom koji je prožet ispravnim shvaćanjem i vrednovanjem spolnosti. A ključne vrednote su ljubav, vjernost, brak, čistoća, intimnost, uzdržljivost, samokontrola, prenošenje života.¹⁹⁷ Ako je shvaćanje i življenje ovih vrednota prisutno kod samih roditelja te integrirano u spolnom odgoju djece, a koji je uključen u cjeloviti odgoj, djeca će tada biti odraz svjetla svojih roditelja. Možemo reći: „Smjerom kojim idu spolni stavovi i ponašanja, ide i brak. Smjerom koji ide brak, ide i obitelj. Smjerom kojim ide obitelj, ide i društvo.“¹⁹⁸

Roditelji su glavna poluga u pružanju spolnog odgoja kod svoje djece. Oni su dužni i odgovorni to činiti po primanju sakramenta braka. On ih obvezuje da će, ukoliko žele kršćanski brak, djecu primiti i odgajati u vjeri što je Crkva ispovijeda. Zato kako nam kaže papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Evangelium vitae*: „Ne može se, stoga, izvlačiti od obaveze da se mladima, osobito adolescentima, pruži autentičan odgoj za seksualnost i ljubav, odgoj koji uključuje oblikovanje za čistoću.“¹⁹⁹

Stoga roditelji, obitelji imaju veliku dužnost pružanja cjelovitog odgoja djece.²⁰⁰ Ono podrazumijeva da su uključene sve dimenzije djeteta. A jedino ispravno shvaćanjem ključnih vrednota za koje dijete treba odgajati i pomoću milosti Božje,

¹⁹¹ Usp. Luka Tomašević, Filozofsko-teološki pogled na ljudsku spolnost i spolni odgoj, *Služba Božja*, 49 (2009.) 1, str. 60.

¹⁹² Usp. Isto, str. 63.

¹⁹³ Usp. *Familiaris consortio*, br. 43.

¹⁹⁴ Usp. KKC, br. 2205

¹⁹⁵ Usp. *Familiaris consortio*, br. 36.

¹⁹⁶ Usp. Tonči Matulić, Mladi i seksualnost. Teološko-moralni pristup, str. 82.

¹⁹⁷ Usp. Isto, str. 83.

¹⁹⁸ Ch. West, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, str. 48.-49.

¹⁹⁹ Ivan Pavao II, *Evangelium vitae - Evandjelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, KS, Zagreb, 1995., br. 97.

²⁰⁰ KKC, br. 2225.

koja se zadobiva redovnim primanjem sakramenata koje Crkva dijeli i redovitim razmatranjem riječi Božje jača ljubav u obitelji²⁰¹ i nepovrijeđeni i cjeloviti odgoj.²⁰²

²⁰¹ KKC, br. 2205.

5. Zaključak

Cilj ovoga rada bio je produbiti poimanje dara ljudske spolnosti prema nauku koji nam je donio Ivan Pavao II. Proučavanje tog nauka tijekom pisanja ovoga rada pomoglo nam je da više sebi posvijestimo koliko je zapravo otajstvo čovjek sa svim dimenzijama koje su mu darovane.

Mogli smo zaključiti kako je čovjek jedino stvorenje koje je Bog stvorio radi njega samoga. Bog ga je učinio višim od svega drugog stvorenoga. Proučavajući misli Ivana Pavla II. o temi stvaranja čovjeka prema riječima iz izvješća Knjige Postanka uviđamo stvarnost čovjekove slobode i vladanja svime drugim što mu je dano na upravljanje. Taj čovjek zbog tih darova otkrio je da je drukčiji od svega drugoga, ali ne samo po tome. Po svojoj materijalnosti čovjek je također uvidio da mu nedostaje prikladno zajedništvo. Zbog ove činjenice upoznali smo se također sa pojmom iskonske samoće. Nju odlikuje samosvijest i samoodređenje.

Napokon kada je čovjeku darovana žena, otkrio je smisao i značenje svoga bića. Zato možemo zaključiti da je tek po zajedništvu muškarca i žene moguće shvatiti poslanje čovjeka. Čovjek, dakle sebe može upoznati samo po prikladnom zajedništvu. To zajedništvo muškarca i žene dovelo nas je do upoznavanja s pojmom ženidbenog značenja tijela. Po stvaranju ono je darovano svakom čovjeku kao muškom i ženskom. Bitno se ostvaruje u sakramentu braka. Međutim, shvatili smo da se ono može ostvariti i na duhovan način. Jer ženidbeno značenje tijela nosi u sebi postojanje osobe i postojanje osobe za drugoga. Tako se ženidbeno značenje tijela može ostvariti i na nadnaravan način, odnosno u celibatu i djevičanstvu.

Ulaskom grijeha u svijet, narušena je cjelokupna slika svega stvorenoga. U čovjeku je zamrlo povjerenje u Boga Stvoritelja jer je dopustio da bude zaveden grijehom. Sada čovjek koji je pao u grijeh i koji je otkupljen Kristovom žrtvom, ima ponovo mogućnost živjeti po izvornom Stvoriteljevom naumu. Darovan mu je novi ethos življenja. Međutim, grijeh i dalje pokušava narušiti i zaniijekati Stvoriteljev izvorni naum za čovjeka. Sve pošasti koje su danas u svijetu prisutne kako bi omele naum življenja izvornog poslanja čovjeka i obitelji su prilika da i s te strane zaključimo koliko je otajstvo čovjek.

Stoga, zaključujemo kako je neophodno biti čovjek vjere, težiti zrelosti vjere, učenjem i življenjem nauka o svetosti čovjeka i obitelji koji stvara novo ozračje po

Duhu Svetom. Jer pozvani smo na svetost, na savršenost do mjere uzrasta punine Kristove.

6. BIBLIOGRAFIJA

1. Izvori:

- Biblija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006.
- Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 1986.
- Franjo, Apostolska pobudnica, *Amoris Laetitia*, KS, Zagreb, 2017.
- Katekizam Katoličke Crkve*, HBK-Glas Koncila, Zagreb, 2016.
- Ivan Pavao II, *Evangelium vitae- Evandjelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, KS, Zagreb, 1995.
- Ivan Pavao II. *Familiaris consortio- Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22.11.1981.)
- Ivan Pavao II. *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela. Svezak I. i II.*, Verbum, Split, 2013.
- Karol Wojtyła, *Osoba i čin*, Verbum, Split, 2017.
- Sveti zbor za katolički odgoj. *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisii spolnog odgoja*. II. izdanje, KS, Zagreb, 1996.

2. Literatura

- Heffer, Hrvoja, Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33 (2007.) 1, str. 165-175.
- Matić, Domagoj - Ivan Koprek, Bioetička i ideološka pozadina »rodne teorije«. *Obnovljeni Život*, 69 (2014.) 3, str. 381-392.
- Matulić, Tonči, Mladi i seksualnost. Teološko-moralni pristup, *Diacovensia*, 16 (2008.) 1-2, str. 67-93.
- Mihaljević, Damirka, Feminizam – što je ostvario?, *Mostariensia*, 20 (2016.) 1-2, str. 149-169.
- Nikić, Mijo, Suvremena duhovnost mladih između tradicije i nove religioznosti, *Diacovensia*, 16 (2008.) 1-2, str. 115-133.
- Tomašević, Luka, Filozofsko-teološki pogled na ljudsku spolnost i spolni odgoj, *Služba Božja*, 49 (2009.) 1, str. 44-67.

- Volarević, Marijo, Slika žene u »starom feminizmu« i u novom feminizmu Ivana Pavla II. i Benedikta XVI., *Obnovljeni Život*, 68 (2013.) 1, str. 51-63.
- Volarević, Marijo. *Žena u obitelji, društvu i Crkvi*, Glas Koncila, Zagreb, 2018.
- Vuleta, Bože. Naznake temelja i građe za kršćansku duhovnost prirode, *Počeci, časopis bogoslovna Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, 5 (2004.) 1, str. 59-69.
- Watkins, Susan Alice, Rueda, Maria i Rodriguez, Marta, *Feminizam za početnike*, Zagreb, 2002.
- West, Christopher, *Otvoreno o seksualnosti i braku*, Verbum, Split, ²2019.
- West, Christopher, *Teologija tijela za početnike*, Verbum, Split, 2010.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Gabrijela Pejić, kao pristupnik za stjecanje zvanja *sveučilišne prvostupnice katehetike*, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 22. rujna 2022.

Potpis

Summary

Human sexuality in the teaching of John Paul II.

According to the Holy Scriptures, man was created as male and female in the image of God. Thus it gives man a likeness only to God. Man was elevated above all other creation. His dignity, as a man and a woman, is elevated. Man had freedom of choice. As a person, he is free to rule and subjugate all creation. In his freedom, the first man could choose what did not belong to him. Sin thus entered the world by man's choice. This violated human dignity and overall order. Where in the beginning there was order and the dignity of man as male and female was not violated, after sin, disorder entered the world. The image of a man and a woman is distorted. Their union is now marked by lust. This means that in their community there is no freedom that wants the good of the other for its own sake, but that the other is wanted only for its own sake. Christ restored this state with his sacrifice. Man has been given back the grace by which he can live again as in the beginning, according to the Creator's original plan. So now man is a new redeemed creature. The union of man and woman is new. His dignity was restored again. However, because of sin, redeemed man is prone to sin again. And the basic thing that sin wants to damage is the image of God in the world.

Key words: man, body, gift of sexuality, marriage, virginity, gender theory, family.